

Motion till riksdagen 2013/14:A409

av **Ylva Johansson m.fl. (S)**

Utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen anvisar med följande ändringar i förhållande till regeringens förslag anslagen inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv enligt uppställningen i motionen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om inriktningen på arbetsmarknadspolitiken.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett sysselsättningspolitiskt ramverk.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om styrning och utveckling av Arbetsförmedlingen.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att lösa upp vattentäta skott mellan reguljär utbildning och arbetsmarknadsutbildning.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att öka antalet platser inom den yrkesinriktade arbetsmarknadsutbildningen med inriktning mot bristyrken.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kompetensplattformar.¹
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett nationellt valideringscentrum.¹
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om studentmedarbetare.¹
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om studie- och karriärvägledning.¹
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om handledarutbildning på högskolenivå.¹
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om 90-dagarsgaranti för ungdomar.

Fel! Okänt namn på

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa utbildningskontrakt för unga utan gymnasieutbildning.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om yrkesintroduktionsjobb för arbetslösa unga.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om praktikplatser för unga.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om aktiv och effektiv arbetsförmedling för unga.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att inrätta en erfarenhetsdelegation.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om personer med funktionsnedsättning.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om samlade resurser för personer med komplexa behov.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om extratjänster.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att avskaffa fas 3.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att studera med bibehållen ersättning för dem som befinner sig i fas 3.
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om åtgärder mot exploatering av migrerad arbetskraft.²
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ge Migrationsverket i uppdrag att följa upp ansökningar om arbetstillstånd och säkerställa att rätt avtal gäller.²
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vandelsprövning av arbetsgivare som söker tillstånd för migrerad arbetskraft.²
26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om sanktionsmöjligheter vid missbruk med beviljade arbetstillstånd.²
27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om höjt tak och höjd ersättningsnivå i arbetslöshetsförsäkringen.
28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en omfattande översyn av arbetslöshetsförsäkringen.
29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att öka resurserna till Arbetsmiljöverket.
30. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förstärkt arbetsmiljöforskning.
31. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om regionala skyddsombud.
32. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om Riksenheten för miljö- och arbetsmiljömål.³

Fel! Okänt namn på

33. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om beställansvar för arbetsmiljön.
34. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om mobbning och trakasserier.
35. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om företagshälsovård.
36. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett socialt protokoll i EU.
37. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om turordningsreglerna i lagen om anställningsskydd.
38. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om företrädesrätten till återanställning.
39. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om arbetsgivares stadigvarande arbetskraftsbehov.
40. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behörighet att företräda företag och näringsidkare vid utstationering.
41. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om korttidsarbete med de ändringar som anges i motionen.⁴

¹ Yrkandena 7–11 hänvisade till UbU.

² Yrkandena 23–26 hänvisade till SfU.

³ Yrkande 32 hänvisat till JuU.

⁴ Yrkande 41 hänvisat till FiU.

Fel! Okänt namn på

En solidarisk arbetslinje

Anslagsförslag 2014 inom utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv

Tusental kronor

Ramanslag	Regeringsförslag	Avvikelse från regeringen (S)
1:2 Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd	32 134 598	+3 600 000
1:3 Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	9 224 345	+9 466 000
2:1 Arbetsmiljöverket	622 352	+100 000
Summa	70 374 895	+13 166 000

För oss socialdemokrater är arbetslinjen ett uttryck för en politisk värdering – alla ska göra rätt för sig och kunna känna delaktighet i samhället. Staten har ett ansvar att föra en politik som syftar till full sysselsättning och individen har ett ansvar att sträva efter sysselsättning för egen del. Arbetslinjen innebär att alla som kan arbeta ska ha både en möjlighet och en skyldighet att göra det.

Med vår politik vill vi skapa frihet för människor att forma sina egna liv, uppmuntra utveckling och se möjligheter. Målet är arbete åt alla – full sysselsättning. En starkare arbetslinje är vårt medel att nå dit. Genom att förbättra människors villkor, möjligheter till utveckling och bekämpa arbetslöshet läggs grunden för tillväxt och välfärd. För varje människa är det egna arbetet grunden för försörjning och för friheten att kunna göra egna val i livet. Att arbeta ska alltid löna sig. Jämställdhetsperspektiv ska genomsyra arbetsmarknadspolitiken och alla former av diskriminering ska aktivt motarbetas.

Att människor arbetar och försörjer sig är grunden i en socialdemokratisk välfärdsmodell som skapar hög sysselsättning, låg arbetslöshet, jämlikhet och ökat välstånd.

Hela 40 procent av de personer som får ekonomiskt bistånd från kommunerna har arbetslöshet som skäl. De är inte förhindrade eller oförmögna att arbeta. Kommunerna drabbas dubbelt av arbetslösheten, dels genom uteblivna skatteintäkter och dels genom ökade kostnader för försörjningsstödet. På så sätt minskar resurserna till skola, vård och omsorg.

Både omställning och trygghet är viktiga delar i den socialdemokratiska arbetslinjen. Det betyder att den som förlorat sitt jobb eller som vill byta arbete ska ha rätt till stöd. Arbetslinjen innehåller också skyldigheter, som att arbeta efter förmåga, aktivt söka jobb och utveckla sin kompetens. Den som är arbetslös ska ha rätt till ersättning när hon eller han söker jobb men också ha ansvar att byta yrke om så behövs, vidareutbilda sig eller flytta för att få ett jobb.

Konkurrera med kunskap – inte låga löner

Det finns en tydlig trend i riktning mot hårdare kompetenskrav på arbetsmarknaden. Jobben har kontinuerligt fått ett allt större kunskapsinnehåll. Om anställda framöver ska kunna möta företagets behov kommer det att krävas prestationer på allt högre kompetensnivåer. För att konkurrera med kunskap måste arbetskraften vara tillräckligt kompetent. Regeringspolitikens inriktning att subventionera fram allt fler låglönejobb går i motsatt riktning.

År 2000 var 29 procent av de sysselsatta inom EU lågkvalificerade och 22 procent högkvalificerade. År 2010 var förhållandet det omvända: 29 procent var hög- och 22 procent lågkvalificerade. År 2020 beräknas 35 procent av jobben kräva höga kvalifikationer och 15 procent kräva låga kvalifikationer. Enligt aktuella kompetensprognoser är det högst tveksamt om det då kommer att finnas tillräckligt med arbetstagare för det ökande andelen högkvalificerade jobb.

Att hänga med i kunskapsutvecklingen kräver breda och medvetna insatser på många områden. Mest utsatt är läget för de företag som konkurrerar globalt, men behovet av kontinuerlig kunskapsupbyggnad finns överallt på arbetsmarknaden.

Ett perspektiv som det talas för lite om är vad som händer med kompetensnivån i samhället under längre perioder av hög arbetslöshet. Särskilt skadlig är ungdoms- och långtidsarbetslösheten:

- ? Arbetet i sig är ju en viktig lärandeprocess – i synnerhet i unga år. Ungdomar som inte lyckas få fotfäste på arbetsmarknaden missar alla möjligheter till personlig utveckling som finns kopplade till att ha ett riktigt jobb.
- ? Vid sidan av den sociala problematik som följer med långtidsarbetslöshet finns nackdelen att kompetensen successivt urholkas. Den långtidsarbetslöse tappar med tiden kunskaper och tar inte del av de successiva kunskapsupdateringar som hör samman med att finnas på en arbetsplats.

Att pressa tillbaka ungdoms- och långtidsarbetslösheten är alltså i sig ett viktigt sätt att hålla kompetensnivåerna uppe. Vi socialdemokrater vill inte sänka priset på arbete – vi vill öka värdet på människor.

Inför ett sysselsättningspolitiskt ramverk

Full sysselsättning är den ekonomiska politikens viktigaste mål. För att politiken tydligare ska verka för en ökad sysselsättning bör det ekonomiska ramverket kompletteras med ett sysselsättningspolitiskt ramverk.

Det räcker inte med låg arbetslöshet. För att begreppet full sysselsättning ska vara meningsfullt som målsättning krävs att sysselsättningsgraden samti-

Fel! Okänt namn på

dig är hög. Många måste både vilja och kunna arbeta. Full sysselsättning är ett läge när alla som kan och vill arbeta också hittar ett arbete.

För att den samlade ekonomiska politiken ska ta tydligare steg mot full sysselsättning behöver ett sysselsättningspolitiskt ramverk utvecklas, ett ramverk med ett övergripande mål som tydliggör politikens inriktning. Det stärker styrningen inom Regeringskansliet och myndigheter för att lyfta fram nya förslag som verkar i riktning mot full sysselsättning. Ramverket ska följa utvecklingen i sysselsättningsgraden, antalet arbetade timmar och arbetslösheten.

Vi socialdemokrater har slagit fast ett tydligt mål för jobben: Sverige ska mellan 2014 och 2020 öka antalet kvinnor och män som arbetar och antalet arbetade timmar i ekonomin så mycket att vi når lägst arbetslöshet i EU.

Ett ambitiöst mål ska följas av en kraftfull politik med fokus på jobben. Då krävs ordning och reda i de offentliga finanserna, en aktiv näringspolitik, investeringar i människors kunskaper och kompetens och en fungerande välfärd.

Regeringens misslyckade jobbpolitik

Arbetslösheten är fortsatt hög. Regeringens jobbpolitik fungerar inte. Andelen av befolkningen som är i arbete, den så kallade sysselsättningsgraden, har inte ökat trots att ett av regeringens huvudfokus varit att minska utanförskapet. Antalet som varit utan arbete i två år eller mer har nästan tredubblats, ungdomsarbetslösheten har ökat kraftigt.

Sysselsatta i procent av befolkningen 15–74 år, genomsnitt per år 2005–2012.

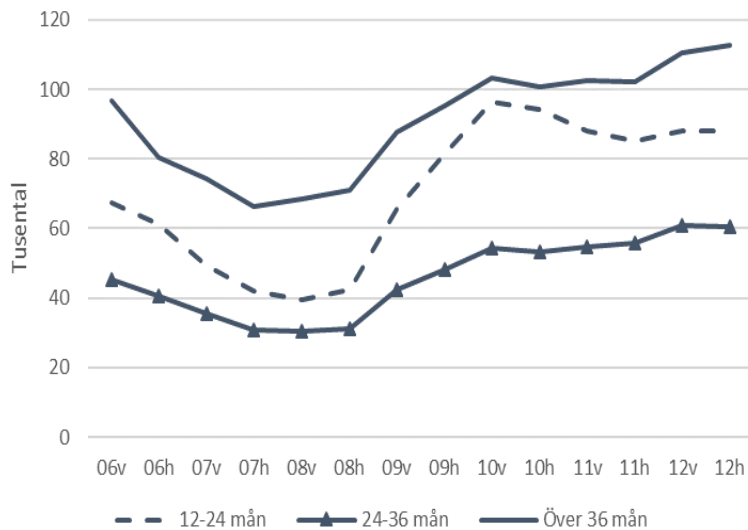
2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
65,2	65,8	66,7	66,8	64,7	64,4	65,4	65,5

Källa: Arbetskraftsundersökningen (AKU).

Efter valvinsten 2006 sjösatte regeringen sin jobbpolitik med skattesänkningar, privatisering, kraftigt försämrade a-kassa och höjda avgifter, utförsäkring av sjuka, sänkta arbetsgivaravgifter, aktivitetsförbud på arbetsförmedlingen för unga, kraftig minskning av vuxenutbildning och arbetsmarknadsutbildning samt införandet av fas 3. Efter sju år står det klart att politiken har misslyckats.

Särskilt allvarligt är att långtidsarbetslösheten ökar samtidigt som antalet arbetslösa som har mycket svårt att ta sig in på arbetsmarknaden också ökar. Antalet personer som varit arbetslösa riktigt länge – mer än två år – har de senaste sju åren ökat från 24 000 till 70 000.

Totalt antal arbetssökande som varit utan arbete minst ett år har förändrats relativt lite under det senaste året. Sammansättningen har dock förändrats och andelen av de långtidsjukskrivna som tillhör utsatta grupper har ökat de senaste två åren.

Sammanlagd tid utan arbete under en 10-årsperiod, tusental

Källa: Arbetsförmedlingen, Arbetsmarknadsutsikterna 2012.

Sverige har, till skillnad från många andra länder, goda statsfinanser och möjlighet att investera för att skapa förutsättningar för uthållig tillväxt och nya jobb. Ändå väljer regeringen att föra en politik som varken klarar arbetslösheten, sysselsättningen eller utanförskapet.

Det är inte genom fler generella subventioner till företagen utan genom en politik för nya jobb och en konsekvent satsning på människors kompetens som arbetslösheten kan bekämpas. Det handlar om yrkesutbildning och högskoleutbildning för att möta arbetsmarknadens behov men också om nya utbildningschanser för alla som hamnat långt från arbetsmarknaden. För alla ungdomar som tillåtits misslyckas i skolan krävs rejäla resurser för att de ska nå gymnasiekompetens och ett riktigt jobb.

Det blir alltmer tydligt att konflikten om jobben handlar om Sverige ska satsa på utbildningslinjen eller försämrad trygghet.

Den samlade ekonomiska politiken ska utformas så att individers vilja till arbete förstärks. Det sker genom att arbete lönar sig, genom en bra lön och rätt till exempelvis pension, a-kassa och avtalsförsäkringar.

Utbildning istället för passivitet

Den borgerliga regeringen har utdelat en dråpslag mot vuxenutbildningen. Från 2005/2006 till 2007/2008 försvann nästan var tredje plats på komvux, mer än 40 000 platser. Mellan 2011 och 2012 drog regeringen ner 1,1 miljard på statligt stöd till vuxenutbildning, särsvux, yrkeshögskola och sfi-undervisning.

Fel! Okänt namn på

Antalet platser inom den yrkesinriktade arbetsmarknadsutbildningen har under de senaste sex åren minskat från ungefär 11 000 till 4 500 platser. Istället för aktiva insatser möts den arbetslösa av passiva insatser med låg kvalitet.

De massiva nedskärningarna i människors möjlighet att studera i vuxen ålder kom vid sämsta tänkbara tillfälle – under en djup jobbkris. För arbetsmarknadens utveckling är det viktigt att det finns goda möjligheter att studera inom vuxenutbildningen. Vår övertygelse är att alla människor kan och vill lära. Vi vill förverkliga det livslånga lärandet utifrån vetenskapen att Sverige tjänar på och är beroende av att människor utbildar sig. Det ständigt pågående omvandlingstrycket på arbetsmarknaden och utvecklingen av de kunskaper som behövs inom olika yrken gör att Sverige inte har råd att avstå från att investera i vuxenutbildning.

Vi antar på goda grunder att regeringens utbildningspolitik bidrar till att försämra den svenska arbetsmarknadens funktionssätt. Inom grundskolan har andelen behöriga till gymnasieskolan sjunkit. Nästan en tredjedel av eleverna i gymnasieskolan fullföljer inte sin utbildning inom tre år eller saknar slutbetyg efter tre års studier. Sänkta kunskapskrav på yrkesinriktade gymnasieprogram leder till att yrkesprogram med goda jobbutsikter tappar sökande.

Om företagen har svårt att rekrytera personal trots hög arbetslöshet beror det på obalanser på arbetsmarknaden, att de arbetssökande och de lediga jobben inte matchar varandra, att arbetskraften har fel kompetens eller bor där jobben inte finns. Matchningen skulle fungera mer effektivt om den geografiska rörligheten underlättades.

Kunskapslyftet var en mycket lyckad satsning på vuxenutbildning. Mellan 1997 och 2002 fick cirka 800 000 människor möjlighet att bygga på sin utbildning. Sverige behöver ett brett kompetenslyft för nästa årtionde eftersom de nya jobben kommer att ställa högre och bredare krav på kunskaper och utbildning.

Vuxenutbildningen måste vara så väl utbyggd att det finns goda möjligheter till gymnasiestudier för kvinnor och män som saknar gymnasiekompetens eller motsvarande. Alla som inte skaffat sig särskild behörighet till högskolan under sin gymnasietid ska få en ny chans inom vuxenutbildningen. Kvinnor och män som varslas eller förlorar jobbet ska kunna läsa yrkesinriktade kurser på gymnasial eller eftergymnasial nivå inom områden där det för tillfället råder arbetskraftsbrist eller förväntas göra det i framtiden.

Kunskapskraven på arbetsmarknaden ökar hela tiden. Det gäller både generella kunskaper och mer specialiserad kompetens. Antalet jobb som inte kräver gymnasiekompetens för att få anställning minskar i rask takt medan efterfrågan på gymnasial utbildning, särskilt yrkesutbildning, är fortsatt stor. Efterfrågan på högre utbildning ökar markant och förväntas att fortsätta öka för lång tid framåt. Det är anmärkningsvärt att regeringen i detta läge väljer att nedprioritera utbildning och sänka utbildningskraven. Vi socialdemokrater väljer istället att investera i utbildning och jobb.

Att kunna varva arbete och studier är en självklarhet. En förutsättning är god tillgång på utbildningsplatser på alla nivåer, ett utökat samarbete mellan parternas trygghetsorganisationer, Arbetsförmedlingen och ett studiemedelsystem som fungerar för olika utbildningsbehov och livssituationer.

Förbättra matchningen på arbetsmarknaden

Att en mer rörlig, komplex och internationaliserad arbetsmarknad växer fram ska inte ses som något negativt. Risker finns, men i första hand genererar utvecklingen en rad positiva möjligheter för den enskilde arbetstagaren och för svensk konkurrenskraft.

De förändrade omständigheterna innebär att det blir allt viktigare att politiker och parter tar ansvar för att säkra tryggheten. För att individen verkligen ska kunna utnyttja möjligheterna behöver det finnas ett fungerande skyddsnet som faller tillbaka på och ta sats från. Den nya dynamiken på arbetsmarknaden måste gå hand i hand med trygga grundvillkor. En central förutsättning är att det finns ett rejält omställningsskydd. Arbetslöshetsförsäkringen måste ligga på en så pass hög nivå att kvinnor och män, som tillfälligtvis befinner sig mellan två jobb, varken blir ruinerade eller paralyserade. Låga ersättningsnivåer som leder till ekonomisk katastrof får två negativa effekter. Dels tvingas den drabbade lägga merparten av sin energi på att hålla huvudet över vattenytan och få livet att gå runt snarare än att aktivt och snabbt hitta ett nytt jobb. Dels stannar många kvar i dåliga jobb som varken passar eller utvecklar dem, för att de inte har råd att riskera den ekonomiska och sociala smäll som en period av arbetslöshet skulle ge. Båda effekterna kastar grus i arbetsmarknadsmaskineriet. Arbetstagarna blir mindre rörliga än de borde vara och mindre benägna att ta risker för att ta till vara de möjligheter som finns. Det är inte bra för någon.

Utbildning är den enskilt viktigaste insatsen för att stärka Sveriges konkurrenskraft, skapa tillväxt av nya jobb och bekämpa arbetslösheten. Skillnaderna mellan den socialdemokratiska jobbpolitiken och regeringens är skarp när det gäller prioriteringen och synen på utbildning. Vi vill ge den som är arbetslös chansen att rusta sig med nya kunskaper. Nya kunskaper ger nya möjligheter på arbetsmarknaden samtidigt som företag och offentlig verksamhet får möjlighet att rekrytera personal med rätt kompetens vid rätt tidpunkt. I en hårdnande global konkurrens måste Sverige konkurrera med kompetens och inte med låga löner. Regeringen har konsekvent valt en motsatt väg genom att pressa ned den så kallade reservationslönen i syfte att skapa nya jobb med allt lägre löner.

Vi socialdemokrater har lagt förslag för högre kvalitet i undervisningen inom grundskola och gymnasieskola. Det handlar också om att ge möjlighet till utbildning som främjar rörlighet och flexibilitet: arbetsmarknadsutbildning, vuxenutbildning och kompetensutveckling. Fler ska våga och kunna ta nya steg i arbetslivet. Spetskompetens och forskning är en nyckel. Sverige är för litet för att inte ha ett strukturerat och kreativt samarbete mellan näringsliv, stat, universitet och högskolor.

Både Konjunkturinstitutet (KI) och Riksbanken menar att det finns tydliga tecken på att arbetsmarknadens funktionssätt försämrats under de senaste åren. KI noterar att andelen företag som rapporterar arbetskraftsbrist är högt givet det rådande arbetsmarknadsläget. KI menar vidare att den genomsnittliga tiden för att genomföra en rekrytering i det privata näringslivet har ökat.

Fel! Okänt namn på

Den så kallade jobbchansen, det vill säga sannolikheten för en arbetslöshet att få jobb vid ett givet arbetsmarknadsläge, är lägre än tidigare år.

Även Svenskt Näringsliv noterar att matchningen på svensk arbetsmarknad försämrats under de senaste åren. I organisationens årliga rekryteringsenkät uppger omkring hälften av företagen att de haft ganska eller mycket svårt att rekrytera den arbetskraft de efterfrågar.

Trots den höga svenska arbetslösheten möter företag som söker arbetskraft problem med att hitta rätt kompetens. Under senare år har antalet vakanser ökat – utan att arbetslösheten har minskat i motsvarande grad. Detta indikerar också att arbetsmarknaden fungerar allt sämre.

Enligt Arbetsförmedlingens bedömning av efterfrågan på arbetsmarknaden råder det brist på arbetskraft inom ett flertal yrken. Många bristyrken kräver högskoleutbildning, men brist råder också inom ett flertal yrken där det inte krävs högskoleutbildning.

Störst brist på arbetskraft under det kommande året:

Datayrken som kräver högskoleutbildning.

Ingenjörer/tekniker inom gruvteknik.

Läkare.

Kockar med gott renommé eller specialistkunskap.

Civilingenjörer elkraft/elektronik och teleteknik.

Förskollärare.

Civilingenjörer/ingenjörer inom bygg och anläggning.

Lastbilmekaniker.

Vidareutbildade sjuksköterskor.

Soldater.

Källa: Arbetsförmedlingen.

En viktig förklaring till att arbetsmarknadens funktionssätt försämrats är den omläggning av arbetsmarknadspolitiken som skett sedan regeringsskiftet 2006 – från aktiva insatser till passiva åtgärder.

Utbilda för bristyrken

Som beskrivits ovan finns betydande matchningssvårigheter på den svenska arbetsmarknaden. Näringslivet vittnar om svårigheter med att rekrytera medarbetare med rätt kompetens trots att många är arbetslösa. Vi socialdemokrater föreslår stora insatser för att utbilda arbetslösa för att kunna ta de lediga jobben. Men det räcker inte för att få en väl fungerande arbetsmarknad. Även den som redan har ett jobb måste kunna ta steg vidare till ett annat jobb genom att på eget initiativ utbilda sig. Det krävs en politik för förbättrad kompetensförsörjning för att stärka Sveriges konkurrenskraft och arbetsmarknadens funktionssätt.

När länsarbetsnämnderna lades ner 2007 saknades en tydlig regional aktör inom arbetsmarknadspolitiken. Kompetensplattformarna tillkom 2010 med

Fel! Okänt namn på

uppdrag att stärka det regionala samarbetet när det gäller kompetensförsörjning och utbildningsplanering. Huvudman för kompetensplattformarna är de 21 organ som ansvarar för det övergripande tillväxtarbetet i regionerna, det vill säga regionala självstyrelseorgan, samverkansorgan och länsstyrelser.

Syftet med kompetensplattformarna är:

- ? Ökad kunskap och översikt inom kompetensförsörjnings- och utbildningsområdet.
- ? Samordning av behovsanalyser inom kompetensförsörjnings- och utbildningsområdet.
- ? Ökad samverkan kring kompetensförsörjning och utbildningsplanering.
- ? Ökad kunskap om utbud och efterfrågan kring olika utbildningsformers nationella mål och myndigheters ansvar.

Sammanfattningsvis kan således sägas att den huvudsakliga uppgiften för plattformarna är att förbättra matchningen på arbetsmarknaden genom att utöka kunskapsunderlaget och få involverade aktörer att jobba närmare varandra.

Behovet av samordning på regional nivå är betydande. Stora delar av utbildningssystemet saknar ett tydligt uppdrag att utbilda för att möta arbetsmarknadens behov utan dimensioneras framför allt utifrån elevernas fria val. Ett undantag är yrkeshögskolan som i sitt uppdrag har ett tydligt syfte att leverera sådan utbildning arbetsmarknaden har ett uttalat behov av. Sådan utbildning ges till viss del också inom ramen för arbetsmarknadsutbildning och yrkesvux. Det regionala ansvaret för utbildningssystemet är litet. Samtidigt innebär mångfalden av utbildningsanordnare att komplexiteten i utbildningssystemet ökar.

Uppdraget till regionerna om att skapa kompetensplattformar innebar ett mandat att arbeta med kompetensförsörjning, men samtidigt innebär uppdraget inga ekonomiska resurser eller maktmedel. Vi föreslår en försöksverksamhet där några kompetensplattformar ges konkret möjlighet att påverka fördelningen av reguljära utbildningsplatser, för att utbildningsutbudet i regionen ska svara mot de kompetensbehov som finns inom näringsliv och offentlig verksamhet.

Gör Arbetsförmedlingen till en matchningsspecialist

Arbetsmarknadspolitiken och Arbetsförmedlingens arbete måste syfta till att hjälpa människor att få jobb och hjälpa arbetsgivare att få tag i rätt personal. I dag fungerar det inte bra. De anställda på Arbetsförmedlingen vittnar om hur administration och kontroll tar en allt större del av deras arbetstid. Regeringens detaljstyrning gör att det finns mindre utrymme för professionella bedömningar och nära kontakter med arbetsgivare. Resultatet blir att Arbetsför-

Fel! Okänt namn på

medlingen i stor utsträckning förmedlar åtgärder som ofta avlöser varandra i en lång kedja som alltför sällan leder till jobb. Slutstationen i denna kedja är återvändgränden fas 3.

Arbetsmarknadspolitiken och Arbetsförmedlingens arbete måste förändras för att fokusera på jobb. De arbetssökande ska kunna förvänta sig professionellt stöd och engagemang som ska syfta till egen försörjning genom arbete. Kartläggning, praktikplats, validering, utbildning och coaching ska leda till jobb, inte vara ett sätt att hålla den arbetslöse sysselsatt. En del står nära arbetsmarknaden och behöver begränsade insatser från Arbetsförmedlingen men allt fler av de arbetslösa står mycket långt från arbetsmarknaden och kan behöva en kedja av insatser.

Arbetsförmedlingen bedömer att 60 procent av de arbetslösa har stora svårigheter att komma in på, eller tillbaks till, arbetsmarknaden. Detta ställer mycket stora krav på arbetsmarknadspolitiken och Arbetsförmedlingens arbete. Då måste man våga tänka nytt och ompröva. De arbetslösa, och i förlängningen hela samhället, betalar ett högt pris för regeringens ideologiska låsning. De insatser som leder till jobb ska behållas. De som inte leder till jobb måste omprövas.

Vi vill att Arbetsförmedlingen ska få använda resurserna friare och arbetsförmedlarna måste få använda sin professionella kompetens. Därför bör regelstyrningen minska och Arbetsförmedlingen bör istället tydligare styra mot och följa upp resultatet, det vill säga om människor kommer i arbete eller inte. Olika individer och olika situationer kräver helt olika insatser. Detta vet de som jobbar på Arbetsförmedlingen, men i dag har de inte möjlighet/frihet att använda sin kunskap på bästa sätt för att det ska leda till jobb för den arbetssökande. Ju längre vägen är till arbete för den arbetslöse, desto viktigare är det att insatserna kan användas utifrån individens förutsättningar och att arbetsförmedlaren verkligen har tid att jobba med individen.

Även arbetsgivarna bör kunna förvänta sig att Arbetsförmedlingen har tid och resurser att hjälpa dem att få tag i personal med rätt kompetens. Här finns stora brister, vilket har lett till en situation där arbetslösheten är enormt hög samtidigt som företag har problem att hitta rätt personal. Trots att nästan 400 000 personer söker jobb så har många företag och andra arbetsgivare svårt att finna kompetent arbetskraft. Sverige lider av ett rekryteringsgap.

Nu drar världsekonomin Sverige ur lågkonjunkturen. När konjunkturen tar fart ökar antalet lediga jobb. Om matchningen fungerar otillräckligt kommer arbetsmarknaden att stärkas långsammare än nödvändigt. De lediga jobben riskerar att inte tillsättas i tillräckligt hög takt. Därmed riskerar rekryteringsgapet att vidgas i konjunkturuppgången. En ansvarsfull politik tar sikte på att stärka matchningen på arbetsmarknaden.

Arbetsförmedlingen är en helt central aktör i detta arbete. Dessvärre har Arbetsförmedlingen lågt förtroende hos såväl arbetslösa och arbetsgivare som hos många av dess anställda. När vare sig arbetslösa eller arbetsgivare förväntar sig något utbyte, utan kanske till och med drar sig från att använda förmedlingens tjänster, måste något göras. Arbetsförmedlarnas professionella kompetens behöver tas bättre till vara. Vi vill utveckla och göra om Arbetsförmedlingen till en matchningsspecialist tillsammans med andra aktörer.

Fel! Okänt namn på

Arbetsförmedlingens arbete bygger på att både arbetsgivare och arbetslösa känner ett förtroende för verksamheten, att arbetsgivare ser förmedlingen som en naturlig samarbetspartner och att arbetslösa vill och förmås att jobba helhjärtat för att hitta ett jobb. För att detta ska bli verklighet föreslår vi följande förändringar:

Utbilda för bristyrken. Vi vill utforma en satsning på bristyrken i nära samverkan med det privata näringslivet och andra arbetsgivare. Huvuddelen av utbildningen förväntas ske inom ramen för den arbetsmarknadsutbildning som finns, men vi vill därtill öppna upp mellan den reguljära utbildningen och arbetsmarknadsutbildningen. På så sätt blir det möjligt att ta större delar av utbildningssystemet i anspråk för en satsning på bristyrkesutbildning. Kvalificerade yrkesutbildningar och yrkeshögskoleutbildningar är av stor vikt för att arbetsgivare ska hitta rätt personal och är samtidigt ett snabbt sätt för den enskilda att hitta ett kvalificerat arbete.

Arbetsgivarnas krav måste sättas i centrum. Arbetsförmedlingens kontakter med näringslivet måste intensifieras. Arbetsgivare ska vara med och styra och kvalitetssäkra utbildning och andra insatser – enbart insyn och rådgivande räcker inte. Arbetsgivar- och arbetstagarrepresentanter på regional och nationell nivå bör ha en större representation och inflytande över verksamheten.

Arbetslösa ska ha rätt till det stöd som krävs från första dagen. Regeringens regler om hur många dagar någon måste gå i arbetslöshet innan denne kan få kvalitativt stöd, och hur många dagar som måste gå innan arbetsförmedlaren har rätt att anvisa en åtgärd, en utbildning eller en praktikplats, ska därför tas bort.

Regelstyrningen ska minska. Arbetsförmedlingen ska i stället styra mot och följa upp resultatet – om människor kommer i arbete eller inte. Arbetsförmedlarna är experter på arbetsförmedling. De måste få använda sin professionella kompetens.

Ge alla som söker jobb ett professionellt stöd – oavsett om man är tjänsteman eller arbetare, vilken utbildning man har eller vad man har gjort tidigare. Stödet från Arbetsförmedlingen måste anpassas till varje individ och behöver också kunna se olika ut beroende på geografisk ort, sektor eller yrke.

Samarbetet med andra aktörer behöver breddas och fördjupas. Genom att använda kompetens och kontaktnät från flera olika aktörer ökar möjligheterna att ge varje individ just den hjälp hon eller han behöver. Det finns såväl arbetsgivare som fackliga organisationerna som redan gör ett gott och utvecklat arbete för sina medarbetare och medlemmar, själva och genom gemensamma organ. Därför ska Arbetsförmedlingen ha ett nära samarbete med utomstående aktörer.

Undanröj vattentäta skott mellan arbetsmarknadsutbildning och reguljär utbildning. I dag bedrivs ett fåtal utvalda yrkesutbildningar som arbetsmarknadsutbildning, huvudsakligen inom de mansdominerade delarna av arbetsmarknaden. Detta trots att efterfrågan på andra utbildningar också är stor. Vi föreslår att de vattentäta skotten mellan arbetsmarknadsutbildning och reguljär utbildning ska tas bort. Arbetsförmedlingen ska kunna upphandla platser inom yrkesvux, yrkeshögskola, vuxenutbildning och högskola för att skräddarsy kortare utbildningar som gör att arbetssökande hittar jobb.

Fel! Okänt namn på

Vi investerar 800 mkr år 2014 till sammanlagt 6 000 nya platser inom brytstyrkesutbildning.

Bättre matchning kräver bättre validering

Framtiden kräver en ny syn på kompetens, omställning och livslångt lärande. Det krävs också en ny syn på lärande, till exempel när det gäller lärostil, lärmiljö och olika typer av examination.

Utbildningsväsendet är i hög grad uppbyggt utifrån en modell där vi bara utbildar oss under en period i livet – inte hela livet. Regeringens utbildningspolitik och nedskärningar inom vuxenutbildningen har ytterligare förstärkt detta. Deras politik stämmer dåligt med de krav som ställs på dagens arbetsmarknad.

En undersökning från TCO visar att var fjärde person i åldern 30–55 år anser att de kommer att behöva komplettera sin utbildning i framtiden med studier på högskola eller universitet. 20 procent menar att det är en nödvändighet om de ska vara säkra på att behålla sitt nuvarande jobb. 60 procent av dem vill göra det för att ha möjligheten att byta jobb i framtiden.

Sannolikt kommer kraven på att vidareutbilda sig genom livet att fortsätta att öka. Då håller det inte att lägga hela ansvaret för detta på den enskilde. Därför ser vi behov av att alla ska få förutsättningar att förbättra sin kompetens genom hela livet.

Vårt mål är att det ska vara enkelt att byta karriär eller förnya sin utbildning mitt i livet.

Traditionellt är det oftast formella betyg som har hög status för att mäta kunskaper och kompetens. Det finns många grupper som är i behov av att få sina kunskaper och erfarenheter validerade och dokumenterade. Arbetsgivaren är i stort behov av metoder som riktar sig mot yrkets krav och behov.

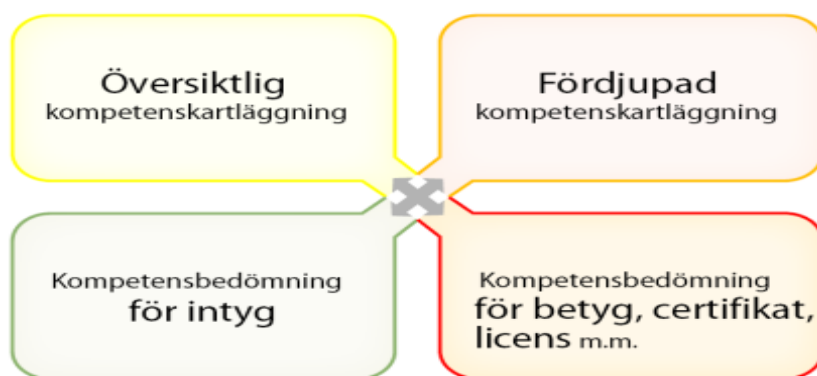
Utvecklingen av en svensk metod för validering av informellt lärande skulle fylla ett tomrum i svensk utbildnings- och arbetsmarknadspolitik i såväl hög- som lågkonjunktur. Validering innebär att individens kunskaper och kompetens systematiskt bedöms, värderas och dokumenteras oavsett hur de har förvärvats. Det handlar om att lyfta fram det informella och icke-formella lärandet och se till att lärande inhämtat i miljöer utanför det formella utbildningsväsendet får ett erkännande.

Validering är inte och får inte vara ett självändamål. Validering kan ge individen ett ökat självförtroende. Det är också viktigt att valideringsformerna blir sådana att de ökar individens anställningsbarhet på en alltmer föränderlig arbetsmarknad. Kvinnor och mäns möjligheter att söka till högre utbildningar måste öka. Validering ska bidra till en bättre fungerande arbetsmarknad och en ökad sysselsättning lika väl som till ett effektivt utbildningssystem där man undviker onödig utbildning i sådant som individen redan kan.

Fel! Okänt namn på

En väl fungerande validering förbättrar arbetsmarknadens funktionssätt och motverkar inläsningseffekter. För individen innebär det

- ? att få formella bevis på sin reella kompetens,
- ? att kunna påbörja studier på rätt nivå och få möjlighet att förkorta utbildningstiden vid fortsatta studier,
- ? att öka sin konkurrenskraft på arbetsmarknaden,
- ? att öka möjligheten att få arbete inom sitt kompetensområde och förkorta tiden i utbildning.

Delprocesser inom validering

Ett systematiserat sätt att validera kunskaper kräver fastställda kriterier som kopplas mot läroplan men kan kompletteras med bevis för andra viktiga färdigheter.

För dem som har invandrat till Sverige kan validering vara en förutsättning för att kunna tillgodoräkna sig utbildning från ett annat land, för att undersöka och verifiera hur kompetensen uppfyller svenska utbildningsnivåer eller andra uppsatta standarder.

Validering är också en viktig metod för att tillgodoräkna sig yrkeskunskaper i en utbildningsprocess för den som är född och har arbetat i Sverige. Trots att kvalifikationskraven i arbetslivet generellt sett har ökat brister det fortfarande i de anställdas möjligheter att bygga på sina yrkeskunskaper och yrkesfärdigheter. Många har arbetat länge och skaffat sig viktiga yrkeskunskaper men saknar skriftlig dokumentation. För dessa personer kan validering vara ett sätt att gå vidare till nya arbetsuppgifter eller till nya arbetsplatser.

Regeringen har valt att nedprioritera validering. Redan 2007 lade man ner Valideringsdelegationen och dess förslag har inte blivit verklighet. Vi socialdemokrater vill istället utveckla arbetet med validering och inrätta ett nationellt valideringscentrum.

Fel! Okänt namn på

Övergång mellan studier och arbetsmarknad

Matchning handlar om att nyexaminerade ska hitta rätt jobb.

Den rådande mismatchen mellan skolan och arbetslivet är ett stort samhällsproblem. Kopplingen mellan skola och arbetsliv är alltför svag och för många arbetsgivare har rekryteringen av nya medarbetare försvårats då utbildningssystemen inte motsvarar företagets krav och önskemål på kompetens. Detta är kopplat till de snabba förändringarna på arbetsmarknaden. Den demografiska utvecklingen gör att dessa problem riskerar att öka. Till detta kommer regionala och inomregionala skillnader när det gäller åldersstruktur, näringslivsstruktur, utbildningsnivå och sysselsättningsgrad. Enbart generella, nationella lösningar kommer inte att vara tillräckliga. Mer av lokala och regionala initiativ kommer att behövas.

Studentmedarbetare

Riklig tillgång till kvalificerad arbetskraft är en grundförutsättning för att Sverige även fortsättningsvis ska kunna hävda sig i den hårdnande globala konkurrensen. Det råder brist på arbetskraft inom många yrken, samtidigt som många akademiker går arbetslösa. Slutsatsen är att det finns ett betydande matchningsproblem inom flera branscher och utbildningsinriktningar.

Både pedagogisk forskning och läroplanen framhåller betydelsen av ett nära samarbete mellan skola och närsamhället. Att arbeta vid sidan av sina studier är ett sätt att skaffa erfarenhet, meriter och få värdefulla kontakter inför inträdet på arbetsmarknaden. Bäst är det naturligtvis om arbetet är så nära kopplat till studierna som möjligt. Ändå tyder det mesta på att landets studenter mest arbetar i branscher där kompetenskraven är låga och där specifika kunskaper från utbildningen inte kommer till användning.

Enligt Högskoleverket saknar var femte person med akademisk utbildning arbete ett år efter avslutad examen. De svenska arbetsgivarna kräver inte bara bra utbildning, utan också erfarenhet och kontaktnät för att kapa inkörsperioden i arbetet. Att ha kontakter, referenser och erfarenhet på arbetsmarknaden ökar möjligheterna att få arbete. Det stöds av undersökningar som bland annat Civilekonomerna gjort. Ungdomsstyrelsen visar att så många som 70 procent av ungdomarna får sitt första jobb via kontakter.

Det är viktigt att det skapas fler arenor där ungdomar och arbetslivet möts. Då finns det egentligen bara två lösningar. Den första är att arbetslivet i större utsträckning möter ungdomar inom ramen för deras utbildning. Den andra lösningen är att ungdomar får möjlighet att enklare komma ut på arbetsmarknaden och pröva sin kunskap. Det är här som möjligheten att vara studentmedarbetare fyller en funktion.

Det finns flera syften för såväl enskilda företag som studenter och universitet och högskolor.

- ? Underlättar övergång mellan högskola/universitet och arbetsmarknaden för studenter.

Fel! Okänt namn på

- ? Säkerställa kompetensförsörjning eftersom det ger möjlighet att skola in unga medarbetare.
- ? Ge fler företag möjligheter att ta till sig nya metoder, forskningsresultat etc från universitet och högskolor.
- ? Underlätta möjligheten för företag och studenter att ha ömsesidigt realistiska förväntningar på varandra. Studenterna tar med sig verklighetsbaserad erfarenhet tillbaka till sin utbildning.

Utgångspunkten är att fack och arbetsgivare träffar avtal som reglerar villkoren för studentmedarbetarna.

Vi föreslår att de 30 största universiteten och högskolorna får medel för att anställa en kompetensförmedlare med uppgift att matcha kompetens hos studenter med behov hos företag lokalt och regionalt. Vi avsätter 15 miljoner kronor år 2014 för detta syfte inom utgiftsområde 16.

Studie- och karriärvägledning på högskolor och universitet

Vid många av landets universitet och högskolor finns både en allmän studie- vägledning för hela universitetet och specialiserade vägledare vid varje institution.

Vägledningen är till för dem som funderar på att börja studera, redan är student eller nyligen avslutat sina studier. För att ytterligare underlätta övergången mellan utbildning och arbetsliv vill vi se en utvecklad karriärservice som kan bestå av studie- och yrkesvägledare, arbetsförmedlare och arbetsmarknadens parter som tillsammans bildar ett centrum likt en specialiserad arbetsförmedling på lärosätet. Hit ska företag kunna vända sig för att få hjälp att rekrytera. Här ska också studenterna kunna få stöd på sin väg mellan högskola och arbetsmarknad, till exempel när det handlar om lönesättning, villkor och arbetsrättsliga frågor vid både feriearbete, praktik och det första riktiga jobbet.

Handledarutbildning på högskolenivå

Att handleda lärlingar, praktikanter, studenter men också att introducera nyanställda kräver kunskap och erfarenhet. Inom vissa branscher, där man traditionellt handledt studenter, finns det redan olika utbildningar. I takt med att YA-jobb, praktiktjänstgöring, lärlingar, studentmedarbetare och andra typer av längre introduktionsperioder blir vanligare kommer kravet på handledningen att öka.

Varje individ måste garanteras handledning av hög kvalitet för att bästa resultat ska nås. I några sektorer råder brist på duktiga handledare. De som ändå tar dessa uppdrag får ofta varken tid eller resurser för att kunna göra ett bra jobb. Inte heller får de någon större respekt eller uppskattning. Ett genomgripande förbättringsarbete behöver genomföras för att satsningar såsom yrkes-

Fel! Okänt namn på

introduktionsanställningar ska kunna fungera riktigt väl. Som en vital del i det förbättringsarbetet vill vi etablera ett nationellt centrum där arbetsmarknadens parter inom de olika branscherna gemensamt utarbetar handledarutbildningar. Centrumet ska erbjuda ett specialiserat utbud av handledarutbildningar och ska ha så stor kapacitet att alla lärlingshandledare utan någon längre väntetid ska kunna gå en introduktionskurs på 1–3 veckor. Centrumet ska även löpande bistå såväl aktiva handledare som arbetsgivare och fackföreningar med expertkunskap rörande alla delar av handledarskapet. Ett sådant centrum kan med fördel etableras under YH-myndighetens ansvar.

En särskild vinst med att utveckla handledningen är att det är ett bra sätt att använda kvinnors och mäns kompetens längre i arbetslivet. Om erfarna men slitna arbetstagare mot slutet av sina yrkesliv kan gå in i kvalificerade handledarroller slås två flugor i en smäll. Dels tas deras ofta helt unika kompetens bättre till vara på arbetsplatserna, dels får de själva en arbetssituation som gör att de orkar till 65 och kanske lite till.

Knäck ungdomsarbetslösheten

Unga människor kan inte klumpas ihop. Olika grupper av unga kräver helt olika lösningar. Den absoluta majoriteten av alla de arbetslösa unga som har en gymnasieutbildning eller en högre utbildning får jobb inom några månader och i denna grupp är risken för att fastna i långtidsarbetslöshet mycket liten. Men också arbetslösheten för denna grupp unga är ett problem. Det tar onödigt många månader i sysslolöshet innan en färdigutbildad ung människa får sitt första jobb. Det innebär en hög samhällelig kostnad och hindrar unga från att ta klivet ut i vuxenlivet.

Det finns också en växande grupp unga utan grundläggande utbildning. Andelen ungdomar som tillåts misslyckas med skolan och som därför saknar fullständig gymnasieutbildning har ökat år från år. Det är ett katastrofalt misslyckande för skolpolitiken. Denna grupp arbetslösa unga har mycket svårt att få jobb och löper en stor risk att fastna i långtidsarbetslöshet.

En del unga studerar i väntan på att få ett jobb, andra söker deltidsjobb eller sommarjobb att kombinera med sina studier. Dessa unga är inte sysslösa, de stärker sin framtida position på arbetsmarknaden genom att studera, men även välutbildade unga har ofta dålig eller i värsta fall obefintlig, erfarenhet av arbetslivet och arbetslivets villkor.

En grupp som det inte pratas så mycket om, eftersom de inte räknas med i den officiella arbetslöshetsstatistiken, är alla unga som är undersysselsatta. Det handlar om alla dem som är timvikarier, blir inringda på tillfälliga påhugg eller bara jobbar ett par timmar om dagen.

Vi socialdemokrater anser att ungdomsarbetslösheten ska bekämpas genom att höja ungdomarnas kompetens och underlätta för unga att ta steget ut på arbetsmarknaden. Det behövs också en aktiv näringspolitik som stimulerar framväxten av nya jobb.

Ingen ung ska vara arbetslös mer än sex månader. Vår utgångspunkt är att unga människor ska jobba eller studera – inte vara långtidsarbetslösa.

Regeringens politik för unga är ineffektiv

Ungdomsarbetslösheten är en av Sveriges största utmaningar. Ungdomsarbetslösheten är en ödesfråga för Sveriges framtid – den formar vilket Sverige vi har och som vi kommer att få. Att inte prioritera kampen mot ungdomsarbetslösheten är ansvarslöst. Skillnaden är stor mellan om en ung människa jobbar eller inte vad gäller livslön, möjligheten till en trygg ekonomisk ålderdom, och möjligheten att skaffa bostad och bilda familj.

Ungdomsarbetslösheten har bitit sig fast på 20–25 procent. Det är högre än i de flesta jämförbara länder. Antalet långtidsarbetslösa ungdomar har nästan tredubblats under regeringens tid vid makten.

Regeringen har misslyckats med ungdomsarbetslösheten för att man valt ineffektiva insatser. Breda skattesänkningar har inte gett fler nyanställningar. Sänkningen av arbetsgivaravgifter för unga har dömts ut av regeringens egna experter. Det är ett ineffektivt skatteundantag, eftersom det inriktas mot de unga som redan har jobb – inte dem som saknar det.

Regeringen har dessutom varit ovillig att förbättra förutsättningarna för unga att ta sig ur arbetslöshet. Förändringarna av gymnasieskolan har framför allt lett till att ungdomar sökt sig bort från yrkesprogram – flera med utmärkta chanser till jobb efter studenten – eftersom möjligheterna att läsa vidare senare i livet har försämrats.

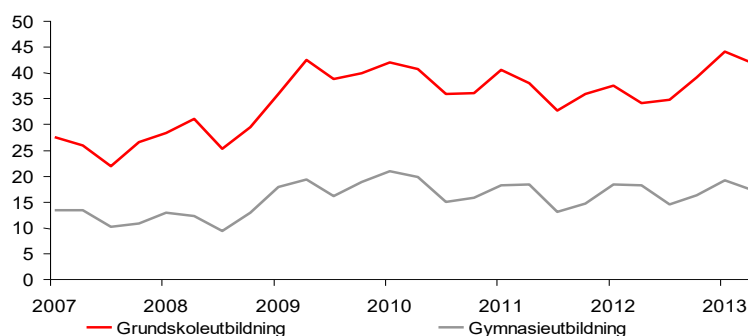
Regeringen har i flera år minskat antalet högskoleplatser, och underlåtit att skjuta till tillräckliga medel till vuxenutbildning och yrkeshögskola. Därmed saknas de insatser som krävs för att unga ska kunna ta de lediga jobb som finns – och de insatser som rustar ungdomar för framtidens arbetsmarknad. Regeringens regelverk och detaljstyrning av Arbetsförmedlingen har också inneburit att såväl arbetsförmedlare som unga arbetslösa hindrats från att ta initiativ som leder vidare till jobb.

Ingenting tyder på att ungdomsarbetslösheten med nuvarande politik kommer att sjunka till de nivåer som rådde vid regeringens tillträde.

Fel! Okänt namn på

Arbetslöshet (20–24 år) per utbildningsnivå

Procent

Källa: Eurostat.

90-dagarsgarantin – unga ska jobba eller studera

Långtidsarbetslöshet i ungdomen sätter spår långt senare i livet. Studier visar att ungdomar som blir arbetslösa direkt efter gymnasiet har en betydligt större sannolikhet att vara arbetslösa under de följande tio åren än andra.

Ungdomsarbetslösheten är ett slöseri – både för den som drabbas och hela Sverige. Därför vill vi införa en ungdomsgaranti. Den som är ung och utan arbete ska senast efter 90 dagar erbjudas ett riktigt jobb, en utbildning som leder till jobb eller en kombination av utbildning och praktik som leder vidare till jobb. Den som inte tar detta erbjudande förlorar rätten till ersättning.

Knappt 100 000 ungdomar var i medeltal inskrivna på Arbetsförmedlingen under 2012. 37 000 unga hade varit utan arbete i mer än sex månader. Det är tre gånger så många som när regeringen tillträdde. Mellan 50 000 och 60 000 ungdomar är arbetslösa längre än den 90-dagarsgräns som vi vill sätta som slutpunkt för ungdomsarbetslöshet. Unga ska jobba eller studera – inte vara långtidsarbetslösa.

Vid ett regeringsskifte kommer vi att steg för steg införa 90-dagarsgarantin. För år 2014 föreslår vi ett första steg i införandet. Med bättre studievägledning, en förstärkt och förbättrad arbetsförmedling, utbyggd gymnasial och eftergymnasial utbildning, stöd till anställningar genom yrkesintroduktionsavtal och ett brett engagemang från alla offentliga arbetsgivare är det fullt möjligt att sätta stopp för ungdomsarbetslösheten.

Vi utfärdar inga kravlösa garantier. Den som är arbetslös ska delta i den utbildning, praktik eller det arbete som anvisas. Den arbetslöse har en plikt att försöka ta sig vidare till studier eller arbete på den reguljära arbetsmarknaden efter den anvisade åtgärden. Med rättigheter till stöd, sysselsättning och ersättning kommer skyldigheter. Ungdomar vill studera eller arbeta. Det är brist på jobb som orsakar arbetslöshet.

Fel! Okänt namn på

Vi har bestämt oss. Att bekämpa arbetslösheten är det viktigaste för oss socialdemokrater, och år 2020 ska Sverige ha EU:s lägsta arbetslöshet. Ett centralt led i detta är att stoppa långtidsarbetslösheten bland unga.

Vi föreslår ett första steg i 90-dagarsgarantin år 2014:

- ? Unga arbetslösa som inte har avslutat gymnasiet ska göra det. Vi föreslår ett utbildningskontrakt som omfattar 10 000 platser inom komvux, yrkesvux och folkhögskola.
- ? Unga arbetslösa med gymnasiekompetens ska få bättre möjlighet att studera vidare efter gymnasiet. Vi föreslår 6 000 platser i högskola och yrkeshögskola inom ramen för 90-dagarsgarantin.
- ? Vi avsätter medel för inrättande av 21 000 yrkesintroduktionsjobb i privat och offentlig sektor.

Sammantaget innebär detta första steg i 90-dagarsgarantin minst 37 000 nya jobb och utbildningsplatser – vilket motsvarar alla unga som varit arbetslösa i 6 månader. Kostnaden för offentlig sektor är 5,1 miljarder kronor år 2014.

Med 90-dagarsgarantin lägger vi grunden för att unga ska jobba eller studera – inte vara långtidsarbetslösa. Därutöver ska vi se till att stärka övergången från gymnasiet till jobb, att förbättra matchningen på Arbetsförmedlingen, och se till att all offentlig verksamhet bidrar till att bekämpa ungdomsarbetslösheten.

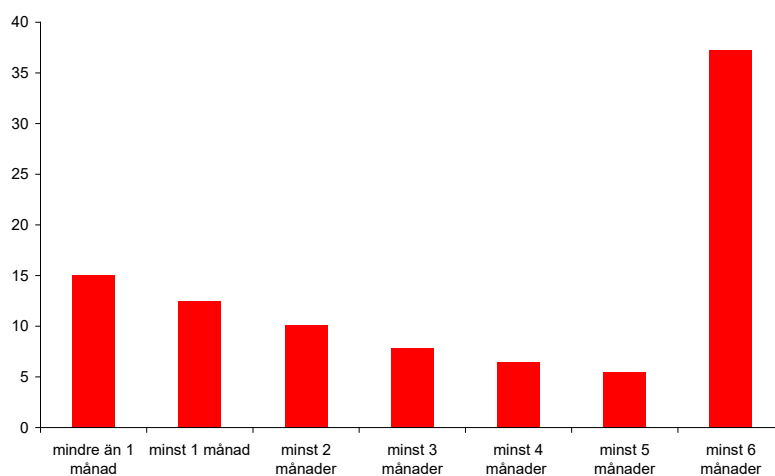
- ? För att förbättra övergången från gymnasiet till jobb eller utbildning föreslår vi att gymnasieelever får bättre tillgång till studie- och yrkesvägledning. Vi avsätter 50 miljoner kronor år 2014 för detta syfte.
- ? För att förbättra matchningen ska aktivitetsförbudet på Arbetsförmedlingen tas bort. Arbetsförmedlingen ska också ges bättre möjligheter att anvisa arbetslösa de insatser som krävs.
- ? All offentlig verksamhet ska bidra till att bekämpa ungdomsarbetslösheten. Offentliga arbetsgivare ska erbjuda fler praktikplatser, och den offentliga upphandlingen ska driva fram jobb och praktikplatser för unga arbetslösa.

Fel! Okänt namn på

90-dagarsgarantin – en plan för den kommande mandatperioden

Ungdomar, 18–24 år, fördelade på tid utan arbete

Tusental, genomsnitt år 2012

Källa: Arbetsförmedlingen.

Vi föreslår att ett första beslutsamt steg för införandet av 90-dagarsgarantin ska tas redan 2014.

Skulle vårt förslag falla i riksdagen kommer vi vid ett regeringsskifte att steg för steg genomföra hela garantin under den kommande mandatperioden. För 2014 föreslår vi 37 000 jobb och utbildningsplatser, vilket motsvarar antalet ungdomar som varit arbetslösa mer än sex månader.

Vid ett regeringsskifte kommer vi att korta den högsta tid som ungdomar tillåts vara arbetslösa.

Om vårt förslag till insatser år 2014 skulle falla i riksdagen gäller följande:

Senast år 2015 ska ungdomar som mest kunna vara arbetslösa sex månader, senast år 2016 ska ungdomar som mest kunna vara arbetslösa fem månader och senast år 2017 ska ungdomar som mest kunna vara arbetslösa fyra månader. Senast år 2018 ska 90-dagarsgarantin vara fullt genomförd. Med 2012 års arbetslöshetsnivå skulle 90-dagarsgarantin omfatta 57 000 ungdomar.

Såväl tidplan för genomförande som arbetslöshetstider är maxgränser. Insatser ska ges så tidigt som möjligt, med stöd och kartläggning av behov från första dagen i arbetslöshet.

För 2014 avsätter vi drygt 5 miljarder kronor inom de offentliga finanserna för att ta det första steget i 90-dagarsgarantin. Under kommande mandatperiod kommer ett införande att kräva ett större utrymme för att genomföra 90-dagarsgarantin fullt ut. Vi kommer att avsätta de resurser som krävs.

Utbildningskontrakt

Ett första led i vår politik mot ungdomsarbetslöshet är att säkerställa att alla unga minst har den utbildningsnivå som krävs för att etablera sig långvarigt på arbetsmarknaden – gymnasiekompetens. I dag är gymnasieutbildning närmast ett krav på arbetsmarknaden.

Sveriges jobbpolitik för unga måste vara långsiktig och rusta den enskilde för ett långt arbetsliv. Då måste fokus ligga på att alla unga arbetslösa avslutar sin gymnasieutbildning.

Unga arbetslösa utan gymnasieutbildning har en mycket svag ställning på arbetsmarknaden. Arbetslösheten bland dem som saknar gymnasieutbildning är ungefär dubbelt så hög som bland dem som har det. Vi föreslår därför att ett utbildningskontrakt införs för alla arbetslösa under 25 år som inte fullgjort sina gymnasiestudier.

Kontraktet innebär att den arbetslöse snarast anvisas en individuellt utformad plan, där studier kan kombineras med praktik eller arbete, som leder fram till gymnasieexamen. När en person under 25 år som saknar gymnasieexamen söker stöd på Arbetsförmedlingen slussas denne direkt in i utbildningskontraktet och en individuell utbildningsplan upprättas. Utbildningen är ett krav för att få ekonomiskt stöd från samhället. En modell, som använts i Västerås, innebär att ungdomar får arbeta halvtid på avtalsenliga villkor samtidigt som de läser in gymnasieexamen.

Inom ramen för 90-dagarsgarantin föreslår vi ett utbildningskontrakt, som fullt utbyggt kommer att omfatta 10 000 platser i komvux, yrkesvux och folkhögskola. Unga människor ska vid behov kunna kombinera deltidsjobb med deltidsstudier. Kostnaden för offentlig sektor för förslaget är 1,6 miljarder kronor år 2014.

Avskaffa aktivitetsförbudet

En ung arbetslös måste i normalfallet vänta minst sex månader innan den kan ta del av insatser som leder till jobb. Det råder ett aktivitetsförbud för unga. Varken arbetsförmedlare eller unga arbetslösa kan känna trygghet i att de tillåts ta de initiativ som krävs och direkt när de krävs. Rätt insatser i rätt tid ska inte tillämpas i undantagsfall, utan vara regel.

Socialdemokraterna vill ta bort den onödiga detaljstyrning som hindrar arbetsförmedlare från att göra sitt jobb och därtill tillåta Arbetsförmedlingen att upphandla och anvisa utbildning och andra nödvändiga åtgärder i en helt annan omfattning än i dag. Den arbetslöse måste göra sin plikt att aktivt söka arbete samt ta arbete, utbildning eller praktikplats som man blivit anvisad. Den arbetslöse ska samtidigt få rättigheter som utgår från några viktiga principer:

- ? Unga ska redan första dagen i arbetslöshet få träffa arbetsförmedlare, få råd för jobbsökande samt göra upp en plan för hur man ska komma in i arbete, praktik eller utbildning.

Fel! Okänt namn på

- ? Arbetsförmedlingen ska aktivt arbeta med att matcha unga arbetslösa mot möjliga jobb och stärka ungas kontaktnät på arbetsmarknaden. Detta avser även att Arbetsförmedlingen aktivt ska arbeta med så kallad ackvisering av arbete, praktik eller annan sysselsättning till unga, vilket innebär att Arbetsförmedlingen hittar lediga platser som inte annonserats ut.
- ? Arbetsförmedlare ska ha rätt att anvisa utbildning eller praktik redan direkt från att den arbetslöse anmält sig vid Arbetsförmedlingen. De unga som behöver bygga på sin kompetens ska kunna göra det från första dagen i arbetslöshet.

Att knäcka ungdomsarbetslösheten kräver kraftsamling. Arbetsförmedlingen ska i större utsträckning kunna ha särskilda enheter och tjänster såsom ungdomsförmedlare och ungdomsteam som särskilt arbetar med att få unga i arbete. Dessa bör ha fokus på åtgärder som förbättrar matchningen, stärker kontakterna med arbetsgivare och bidrar till att vidga ungas kontaktnät på arbetsmarknaden.

Vi socialdemokrater vill att aktivitetsförbudet på Arbetsförmedlingen ska tas bort. Arbetsförmedlingen måste ges möjlighet att använda tilldelade medel friare, så att arbetslösa får de insatser de behöver när de behöver dem.

För allt fler yrken räcker det inte med en gymnasieutbildning. När ungdomsarbetslösheten är hög krävs fler utbildningsplatser – inte färre. Tyngdpunkten ska ligga där jobbchanserna är som störst.

Kvalificerade yrkesutbildningar och yrkeshögskoleutbildningar bidrar till att arbetsgivare kan hitta rätt utbildad personal och är samtidigt ett snabbt sätt för den enskilda att få ett kvalificerat arbete och stärka sin ställning på arbetsmarknaden. Ansökningarna om att få starta yrkeshögskoleutbildning är långt fler än de som beviljas. Myndigheten för yrkeshögskolan har påtalat för regeringen att ”andelen beviljade ansökningar om att bedriva YH-utbildning är alltför låg i förhållande till efterfrågan och behov”. Endast en fjärdedel av utbildningarna kunde beviljas möjlighet att starta utifrån de ekonomiska ramar myndigheten hade 2012. Antalet sökande som vill studera har ökat flera år i rad och 2012 var det i genomsnitt 4,2 sökande per studieplats. Det visar på behovet av att utöka möjligheterna att studera inom ramen för yrkeshögskolan.

Söktrycket till högskolor och universitet är rekordhøgt. Det följer av att efterfrågan på högskoleutbildade ökar på arbetsmarknaden. Utvecklingen visar inte några tecken på att avstanna. Sveriges framtida konkurrenskraft är beroende av att vi förmår möta efterfrågan på kompetent arbetskraft. Ändå väljer regeringen att dra ned antalet högskoleplatser. Unga människor ställs utanför högskolan bara för att de är födda samma år som många andra. Den kraftiga neddragningen av antalet högskoleplatser behöver brytas.

Inom ramen för 90-dagarsgarantin föreslår vi 6 000 studieplatser vid universitet, högskolor och inom yrkeshögskolan.

Yrkesintroduktionsjobb

Vi vill stärka möjligheten till ett första jobb, och möjligheten att ta till sig den kompetens som krävs för yrket. Inom ramen för ingångna avtal föreslår vi därför att staten stimulerar yrkesintroduktionsjobb för unga.

Där arbetsmarknadens parter är överens om yrkesintroduktionsavtal bör staten kliva in och stödja att jobb för unga skapas. I yrkesintroduktionsjobb kombineras arbete och utbildning. De förutsätter centrala kollektivavtal samt lokala överenskommelser mellan fack och arbetsgivare. På detta sätt är det möjligt att kvalitetssäkra utbildningsinnehållet.

En viktig del för att modellen ska bli framgångsrik är att regelverket för yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning öppnas upp så att de som deltar i yrkesintroduktionsjobb också kan erbjudas utbildning. Det är också angeläget att insatserna utformas på ett sätt som gör administrationen enkel och att stödet kring handledningen fungerar i företagets vardag. Detta kommer att underlätta för mindre företag att säkra sin kompetensförsörjning, samtidigt som nya jobb för unga växer fram.

Vi stöttar parternas inrättande av 16 000 nya yrkesintroduktionsjobb i kommuner och landsting, genom ett stöd som täcker hela lönekostnaden för arbete 75 procent till avtalsenlig lön. Därtill kommer ett handledningsstöd, för de kommuner och landsting som med detta stöd anställer en ung människa som varit arbetslös minst sex månader.

Fördelningen mellan arbete och utbildning följer överenskommelser mellan parterna.

Vi stöttar parterna inrättande av 5 000 nya yrkesintroduktionsjobb i det privata näringslivet, på de områden där parterna kommit överens om yrkesintroduktionsavtal. Ett stöd om 12 000 kronor i månaden utgår för de företag som anställer en ung människa som varit arbetslös sex månader inom ramen för ett yrkesintroduktionsavtal. Vi höjer också ersättningen till arbetsgivare som erbjuder ya-jobb med 1 300 kronor i månaden för att kompensera för högre arbetsgivaravgift.

Fler jobb och praktikplatser för unga

Ungdomsarbetslösheten bland unga kan stoppas om alla delar av samhället drar åt samma håll.

Det finns få gränser för vad Sverige kan lyckas med när vi samarbetar. Alla offentliga verksamheter behöver därför arbeta för att få fram fler jobb och praktikplatser åt unga. Vi föreslår att Arbetsförmedlingen och kommunerna tecknar strategiska samarbetsavtal för ungdomsanställningar och praktikplatser. I vissa kommuner erbjuds redan idag ungdomar praktik eller anställning i de egna förvaltningarna. Insatserna riktas ofta mot ungdomar med särskilt svag ställning på arbetsmarknaden.

Vi vill inventera och utvärdera erfarenheterna av de insatser som genomförs runt om i landet i syfte att stärka arbetslösa ungdomars ställning på arbetsmarknaden. Utifrån denna genomgång vill vi ålägga Arbetsförmedlingen

Fel! Okänt namn på

att träffa avtal med alla kommuner, enskilt eller i samverkan, i syfte att säkerställa såväl fler praktikplatser till unga arbetslösa som tillhandahållande av anställningar riktade till långtidsarbetslösa ungdomar eller ungdomar med försörjningsstöd.

Varje år upphandlas ungefär 500 miljarder kronor av stat, kommun och landsting. Inom ramen för den offentliga upphandlingen är det möjligt att ställa sociala krav, till exempel med innebörden att arbetslösa ungdomar får möjlighet till anställning eller praktik.

Vi vill arbeta för att sociala krav i ökad utsträckning införs i offentliga upphandlingar som ger Arbetsförmedlingen möjlighet att erbjuda ungdomar praktikplatser och/eller ungdomsansättningar i verksamheter som utförs eller är finansierade av kommuner, landsting och statliga myndigheter. Regeringen bör även ta initiativ för att förmå statliga bolag att teckna strategiska samarbetsavtal med Arbetsförmedlingen för att erbjuda praktikplatser eller anställningar för unga. Ett årligt mål för antalet arbetstillfällen eller praktikplatser som de statliga bolagen ska erbjuda bör upprättas.

All offentlig verksamhet ska bidra till att bekämpa ungdomsarbetslösheten. Offentliga arbetsgivare ska genom att erbjuda praktikplatser och jobb dra sitt strå till stacken. Den offentliga upphandlingen ska användas strategiskt för att bidra till fler praktikplatser och jobb för unga.

Fler måste jobba längre

Gruppen 55-plus är en allt viktigare grupp i arbetslivet. Varje år i arbete fram till 65 år, och även längre, är av stor betydelse för den enskilde och för samhällsekonomin. Arbetsmiljö, hälsa och produktionskrav påverkar möjligheten att kunna arbeta längre och likaså välfärdstjänsternas utveckling. Kommunal visar att fler låginkomsttagare än höginkomsttagare tar hand om sina gamla föräldrar.

Samtidigt har inte alla kvinnor och män möjlighet att arbeta fram till pensionsåldern – många slits ut eller tvingas till arbetslöshet i förtid. Det är ett enormt slöseri med människors kraft, som inte ska existera i ett modernt och utvecklande arbetsliv. Att kunna vidareutbilda sig under hela arbetslivet har också stor betydelse för hur många som har möjlighet att jobba fram till pensionsåldern.

Det behövs en framsynt strategi för att ta till vara erfarna anställda så att deras kompetens kan komma yngre och nyanställda till del. På så sätt kan den erfarna personalens kompetens tas till vara, arbetsvillkoren bli rimliga för den som inte längre orkar tunga lyft samtidigt som rekryteringen och introduktionen av ny personal underlättas.

I dag drabbas många av smygande åldersdiskriminering och fördomar. Svensk arbetsmarknad behöver alla arbetsföra i åldern 55-plus. Vi föreslår att regeringen tar initiativ till att tillsammans med arbetsmarknadens parter inrättar en erfarenhetsdelegation. Delegationen ska ha till uppgift att förändra attityden till äldre på arbetsmarknaden så att äldres erfarenhet bättre tas till

vara, kartlägga de hinder som finns och föreslå åtgärder för att dessa ska kunna undanröjas.

Förbättra situationen för personer med funktionsnedsättning

För oss socialdemokrater handlar tillgänglighet om att vi vill forma ett samhälle där alla platsar och där alla behövs. Personer med funktionsnedsättning ska inte hindras att delta i samhällets olika delar och i arbetslivet.

En del av en fungerande arbetslinje handlar om hur de som står längst från arbetsmarknaden ska ges möjligheter att försörja sig på eget arbete utifrån de egna förutsättningarna.

Personer med funktionsnedsättning har svårt att konkurrera på lika villkor med andra arbetssökande om jobben. För personer med nedsatt arbetsförmåga krävs vanligtvis en subvention av lönekostnaden för att arbetsgivaren ska kompenseras för den lägre produktiviteten. Andelen anställda med lönesubvention har minskat i förhållande till andelen personer med funktionsnedsättning som är inskrivna på Arbetsförmedlingen. Den andelen var vid slutet av år 2008 över 50 procent, men i takt med att det totala antalet inskrivna vid Arbetsförmedlingen ökat under de två senaste åren har den sjunkit till 42 procent. De senaste åren har det varit svårt att finna platser för denna typ av subventionerade anställningar. Vi antar att det beror på att dessa platser konkurrerar med andra åtgärder som till exempel fas 3. Det är viktigt att komma ihåg att de allra flesta personer med funktionsnedsättning inte har nedsatt arbetsförmåga när man är på rätt jobb. Det är därför viktigt att dessa personer, precis som många andra, möter en Arbetsförmedling som kan ge tidiga och individuellt utformade insatser som underlättar matchningen.

Nio procent av befolkningen i åldern 16–64 år uppger att de har en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Dessa personer har lägre sysselsättningsgrad och högre arbetslöshet än personer utan funktionsnedsättning. Skillnaderna har ökat över tid. Nästan hälften av de personer som uppger att de har en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga står helt utanför arbetsmarknaden. Personer med psykiska funktionsnedsättningar har den lägsta sysselsättningsgraden av alla.

Var fjärde person som är inskriven vid Arbetsförmedlingen har en dokumenterad funktionsnedsättning. Det är en kraftig ökning som framför allt beror på att Arbetsförmedlingen har i uppdrag att hjälpa sjukskrivna och personer som lämnat sjukförsäkringen tillbaka till arbetslivet.

Kvinnor och män med funktionsnedsättning är den grupp som finns inskrivna på Arbetsförmedlingen längst tid. 60 procent har varit inskrivna längre än två år. Det tar i genomsnitt åtta till nio månader innan Arbetsförmedlingen har fastställt att individen har en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga och därmed är berättigad till särskilda insatser. Det är en oacceptabelt lång tid.

Fel! Okänt namn på

Kvinnor med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga är sysselsatta i lika hög grad som män, men arbetar oftare deltid. Kvinnor kombinerar oftare sin deltidsanställning med sjukpenning eller sjukersättning. I Arbetsförmedlingens insatser deltar kvinnor och män systematiskt i olika program och insatser. Kvinnor är överrepresenterade i förberedande insatser, inklusive arbetslivsinriktad rehabilitering. Män är överrepresenterade i de fem nuvarande anställningarna med lönestöd.

Förmåga och oförmåga är inte statisk utan formas i möten mellan människor och miljöer. De arbetsmarknadspolitiska program som riktar sig till personer med funktionsnedsättning, liksom Arbetsförmedlingens tillämpning av dessa, tar i för stor utsträckning fasta på individens begränsningar. Individens resurser måste hamna mer i fokus och större uppmärksamhet behöver riktas mot arbetsplatsers olika miljöer.

Förbättrad arbetslivsinriktad rehabilitering

Kompetens inom den arbetslivsinriktade rehabiliteringen bör vara mer samlad än vad den är, till exempel behöver alla Arbetsförmedlingar ha kompetens för att säkerställa en god kvalitet i arbetet med att ge personer med funktionsnedsättning stöd.

Arbetsgivarna behöver större kunskap om hur stödet för handikappanpassning och hjälpmedel ser ut. Handläggningstiderna för att få dessa stöd behöver kortas. Socialdemokraterna vill dessutom se en ökad nationell likvärdighet när det gäller kostnaderna för de hjälpmedel som personer med funktionsnedsättning behöver för att klara vardag och arbetsliv.

Ökad tillgänglighet

Förbättrad tillgänglighet är en viktig demokratifråga eftersom det leder till bättre förutsättningar för personer med funktionsnedsättningar att studera, arbeta och delta i samhällslivet.

Våren 2012 beslutade riksdagen om ett tillkännagivande som innebär att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett lagförslag om förbud mot diskriminering på grund av bristande tillgänglighet för personer med funktionshinder. Regeringspartierna röstade nej. Vi väntar fortfarande på lagförslag från regeringen.

Samhall

Sett till såväl behovet som det totala utbudet av arbetstillfällen för personer med funktionsnedsättning är Samhall en begränsad resurs trots att där finns cirka 19 000 personer anställda.

Samhalls uppdrag är unikt. Det är endast Arbetsförmedlingen som kan anvisa personer till Samhall. Socialdemokraterna värnar principen om ett statligt

ägt bolag på den svenska arbetsmarknaden med syfte att erbjuda jobb för personer med funktionsnedsättning som medför betydande nedsatt arbetsförmåga. Vi ser dock behov av utveckling och förändring av Samhalls verksamhet.

En anställning hos Samhall bör främst vara avsedd för personer med så nedsatt arbetsförmåga att hon eller han inte kan få ett annat arbete och vars behov inte kan tillgodoses genom andra insatser.

Samhalls kärnuppdrag att bereda plats för personer som befinner sig mycket långt från arbetsmarknaden får inte urholkas.

För personer vars arbetsförmåga är så nedsatt att de inte kan få annat arbete och vars behov inte kan tillgodoses genom andra insatser kvarstår skyddat arbete. Detta bör fortsättningsvis också gälla inom Samhall eller hos offentlig arbetsgivare.

Skyddat arbete är ett arbetsmarknadspolitiskt verktyg för att skapa efterfrågan på en grupp som annars inte finner sin plats på arbetsmarknaden. De skyddade arbetstillfällena ska vara förbehållna personer som inte kommer ut i arbete. Begreppet skyddat betyder att de anställda är skyddade från konkurrens från personer utan arbetshinder när det gäller att få och behålla ett arbete.

Anställda inom Samhall har i praktiken ett starkare anställningsskydd än andra anställda. Eftersom tanken är att ett visst antal Samhallanställda årligen ska övergå till annat arbete är de anställda inom Samhall undantagna från LAS. Vi socialdemokrater tycker att det är en bra modell.

Komplexa behov ska mötas av samlade resurser

Vi vill skapa en kraftsamling med möjlighet till personlig handlingsplan med resurser för individuellt anpassade insatser utifrån varje enskild individs behov. Genom att slå samman delar av Arbetsförmedlingen med delar av Försäkringskassan och tillföra nya resurser till en gemensam organisation vill vi erbjuda kvinnor och män en kraftsamling för att komma in på eller tillbaka till arbetsmarknaden. Individen ska själv ansöka om att få ingå. Bara de som har stora eller komplexa behov som inte kan tillgodoses inom den reguljära arbetsmarknadspolitiken kan beviljas detta stöd.

Den som antas ska omedelbart få en kvalificerad personlig handläggare som tillsammans med den enskilde utarbetar en individanpassad insatsplan. När insatsplanen har godkänts och kvalitetssäkrats finns en samlad ram av medel – en påse pengar – för att finansiera och upphandla de olika insatser som krävs från olika aktörer. Det kan vara myndigheter, kommuner men även organisationer eller privata aktörer, allt anpassat efter varje individs särskilda behov. På detta sätt är det möjligt att lösa problem och stödja de kvinnor och män som vanligtvis hamnar mellan olika myndigheters ansvarsområden och där ingen aktör har ansvaret för helheten. Det gäller personer som kan ha behov av både utbildning, rehabilitering, praktik, medicinska och sociala insatser kombinerade i ett samlat fungerande handlingsprogram.

För att bli antagen ska det inte ställas upp stela tidsgränser. Det individuella behovet ska styra.

Fel! Okänt namn på

Som deltagare ska individen behålla sin tidigare försörjning (t ex a-kassa, sjukpenning, sjukersättning eller försörjningsstöd) under hela tiden som kraftsamlingen pågår.

Kraftsamlingen ska leda till att kvinnor och män med funktionsnedsättning kan försörja sig själva genom eget arbete. Det kan ske på den reguljära arbetsmarknaden med eller utan olika former av stöd och anpassning eller genom en subventionerad anställning som t ex lönebidrag eller plusjobb.

I maj 2012 presenterade FunkA-utredningen sitt betänkande Sänkta trösklar – högt i tak (SOU 2012:31) med förslag till förstärkning och förändring av de arbetsmarknadspolitiska insatserna för personer med funktionsnedsättning. Vi ställer oss positiva till flera av förslagen i utredningen och avvaktar regeringens förslag.

Bekämpa långtidsarbetslösheten

Extratjänster

Arbetslöshet är ett slöseri. Just nu betalar Sverige dyrt för att sysselsätta långtidsarbetslösa med uppgifter som ingen efterfrågar på riktigt. Detta sker inom fas 3, som nu kallas sysselsättningsfasen, i regeringens jobb- och utvecklingsgaranti. Det är den enskilt största insatsen för långtidsarbetslösa. Sedan regeringen tillträdde har antalet människor som gått utan arbete i mer än två år nästan tredubblats, och i augusti 2013 ingick 34 000 personer i fas 3.

Samtidigt ser vi stora behov av avlastning i välfärden. Det finns meningsfulla uppgifter i välfärden som behöver utföras men inte hinns med. Många anställda berättar att det finns gott om arbetsuppgifter som behöver utföras – som inte blir utförda för att tiden inte räcker till. Rätt bemanning i välfärden är en förutsättning för god kvalité och omvårdnad.

Flera av miljonprogrammets områden har blivit symboler för ett Sverige som dras isär. Av åldersskäl krävs en storskalig renovering av miljonprogrammets bostäder. Runt 650 000 lägenheter behöver renoveras. Dessa bostäder står inför nödvändig upprustning driven av naturligt slitage och åldrande, stundtals bristfälligt underhåll och är i behov av energieffektivisering. Extratjänster ska kunna användas av kommunala bostadsbolag som komplement när man genomför nödvändiga renoveringar.

Långtidsarbetslösheten hämmar framtidsutsikterna för svensk ekonomi. Långvarig arbetslöshet biter sig fast. De som har varit arbetslösa länge får ofta stora svårigheter att komma tillbaka – även om ekonomin vänder. Kunande och kompetens åldras hos den som är arbetslös länge. Att ha varit långtidsarbetslös riskerar också att göra att arbetsgivare väljer bort eller nedvärderar kompetensen hos den sökande. Risken är dessutom stor att självkänsla och ork bryts ned, vilket ytterligare försämrar möjligheterna att hitta ett nytt arbete.

Den ekonomiska forskningen visar tydligt att ju mer en aktivitet för arbetsökande påminner om riktiga arbeten, desto större är sannolikheten att den

arbetssökande går vidare till den ordinarie arbetsmarknaden. Vårt förslag till extratjänster utgår från följande:

- ? Staten ska stå för kostnaden för extratjänsterna. De som utför extratjänsterna är de som mycket länge stått utan arbete och som är föremål för sysselsättningsfasen i den så kallade jobb- och utvecklingsgarantin, det som tidigare kallades för fas 3.
- ? Extratjänster ska höja kvaliteten i välfärden eller ideell sektor, eller inrättas för att höja boendekvaliteten i miljonprogrammets bostadsområden. Extratjänsterna får inte användas för att ersätta ordinarie personal. Antalet extratjänster som en arbetsgivare kan få stöd för ska stå i proportion till den ordinarie arbetsstyrkan.
- ? Parterna ska sluta avtal om extratjänsterna och lön ska utgå enligt kollektivavtal.
- ? Tjänsterna bör vanligtvis kombineras med utbildning för att ytterligare stärka individens framtida möjligheter på arbetsmarknaden. Att använda en dag i veckan till utbildning kan vara en bra modell men både större och mindre andel utbildning bör vara möjligt utifrån individuella behov.

Vi föreslår extratjänster. Med dessa tar vi sikte på att samtidigt bryta långtidsarbetslösheten, att stärka kvaliteten i vården och omsorgen, att påskynda uppbyggnaden av miljonprogrammets områden och att stärka den ideella sektorn.

Avskaffa fas 3

Fas 3 är ekonomiskt oansvarigt och ett slöseri med människors tid och handlingskraft. Det finns meningsfulla uppgifter i välfärden och i den ideella sektorn som behöver utföras och som skapar värde i samhället. Det finns en angelägen uppgift att höja boendekvaliteten i miljonprogrammet.

Därför vill vi 2014 investera i extratjänster – riktiga jobb med riktig lön där den som jobbar får göra riktig nytta.

I fas 3 ska den arbetssökande sysselsättas hos en anordnare med aktiviteter som liknar arbete, men inte får vara riktiga arbetsuppgifter. Inlåsningseffekten i sysselsättningsfasen är mycket hög.

Enligt arbetsförmedlingens återrapportering T1 2013 lämnar endast 12 procent fas 3 för arbete eller studier. Fas 3 sammanfattar mycket av det som är fel med den rådande arbetsmarknadspolitiken. De som står längst från arbetsmarknaden och har svårast att få jobb sätts i ineffektiva åtgärder.

Socialdemokraterna föreslår att fas 3 ska avskaffas. Människor ska ha riktiga jobb med egen försörjning – eller utbilda sig för att kunna hitta det. Personer som trots stora insatser inte kan få arbete på den ordinarie arbetsmarknaden ska ha möjlighet att få en extratjänst.

Vi tror att det behövs genomföras en bred palett av insatser för att avskaffa fas 3. Insatser ska utformas med respekt för den enskilda människans möjligheter och förmåga. Samhället behöver kraftigt öka ambitionsnivån för att de som är placerade i fas 3 ska komma i arbete.

Fel! Okänt namn på

För att avskaffa fas 3 och hitta nya vägar till sysselsättning och egen försörjning föreslår vi, utöver investeringen i extratjänster, fler studieplatser inom den gymnasiala vuxenutbildningen, fler högskoleplatser, samt intensifierad arbetsförmedling.

Det är sannolikt inte möjligt eller ens önskvärt att från dag ett erbjuda extratjänster till alla fas 3-deltagare. Omkring 30 procent av deltagarna i fas 3 saknar gymnasieexamen, vilket påtagligt försvårar möjligheten att komma i reguljärt arbete. Enligt Arbetsförmedlingen har antalet kortutbildade arbetslösa fördubblats på tre år och enligt aktuella prognoser kommer denna grupp att öka ytterligare under de kommande åren. Vi avsätter därför även medel för 3 000 utbildningsplatser inom yrkesvux och komvux, som vänder sig till dem som vill komma vidare från fas 3.

Vi investerar i yrkeshögskolan, högskola och universitet. De fas 3-deltagare som bedöms kunna komma vidare genom eftergymnasiala studier ges möjlighet att studera med bibehållen ersättning.

Vi föreslår också att Arbetsförmedlingen ges mer resurser för att bedriva intensifierad arbetsgivarorienterad förmedlingsverksamhet, i syfte att ge deltagare i fas 3 möjlighet att komma vidare på arbetsmarknaden. Utvärderingar av liknande insatser riktade mot långtidsarbetslösa visar på goda resultat.

Vi föreslår att fas 3 avskaffas. I stället vill vi

- ? inrätta 20 000 extratjänster,
- ? inrätta 5 000 nya platser inom intensifierad arbetsförmedling,
- ? ge möjlighet till deltagare i fas 3 att komma vidare med bibehållen ersättning på 10 000 av de nya platserna inom bristyrkesutbildning, komvux, yrkesvux, yrkeshögskola samt högskola och universitet.

Kostnaden för de offentliga finanserna att avskaffa fas 3 är 2,0 miljarder kronor.

Stopp för exploatering av migrerad arbetskraft

Sverige ska vara ett öppet land som ska välkomna nya medborgare men även människor från andra länder som tillfälligt väljer att bidra med sitt arbete och sin kompetens i Sverige.

Rörlighet över gränserna är positivt i sig och vi har mycket att vinna på att kvinnor och män får möjlighet att komma som arbetskraftsinvandrare till vårt land, men arbetskraftsinvandring får aldrig användas för att utnyttja och exploatera människor. Vi vill slå vakt om ordning och reda på den svenska arbetsmarknaden. I Sverige ska svenska löner och villkor gälla för alla som arbetar.

För en arbetsgivare som vill rekrytera personal från ett land utanför EU är det numera väldigt enkelt. Det räcker att skicka en ansökan till Migrationsverket tillsammans med information om de villkor som utlovas när det gäller lön och andra anställningsvillkor. Facket har möjlighet att yttra sig över de utlovade villkoren. De fackliga organisationerna vittnar om att det är överräs-

Fel! Okänt namn på

kande lätt att få till stånd lönehöjningar och andra förbättringar för att nå upp till kollektivavtalsnivå. Att fackets krav möter svagt motstånd beror dessvärre på att jobberbjudandets villkor inte på något sätt är bindande.

När arbetstillståndet väl är beviljat kan arbetsgivaren avtala om helt andra löne- och anställningsvillkor. Oseriösa aktörer har också mycket riktigt satt i system att dels avtala om väsentligt sämre villkor än de som låg till grund för Migrationsverkets positiva beslut. Dessutom är det inte ovanligt att den lön som faktiskt betalas ut till den anställde är en annan än vad som står i avtalet. Om arbetstagaren klagat så väntar utvisning ur landet eftersom uppehållstillståndet är knutet till anställningen. Detta är en oacceptabel ordning som leder till lönedumpning, utnyttjande av människor och osund konkurrens där seriösa företag missgynnas.

Lagstiftningen är konstruerad för svenska arbetsgivare som ansöker om arbetstillstånd och innehåller inga verktyg för att Migrationsverket ska kunna försäkra sig om seriositeten bakom ett utländskt företags erbjudande, att företagen inte har skatteskulder eller uppvisar andra klandervärda beteenden.

För att arbetskraftsinvandringen ska fungera väl och inte leda till utnyttjande av människor eller social dumpning som konkurrerar ut seriösa företag måste följande förändringar genomföras:

- ? Migrationsverket bör ges i uppdrag att följa upp de ansökningar om arbetstillstånd som de beviljar och säkerställa att rätt avtal gäller.
- ? Kontrollera att inbetalda skatter och avgifter motsvarar den lön som arbetsgivaren uppgivit.
- ? Det avtalsförslag som ligger till grund för att arbetstillståndet beviljas ska vara rättsligt bindande som lägsta nivå så att det inte går att efter beviljat tillstånd omförhandla till väsentligt sämre villkor.
- ? Sanktionsmöjligheter mot de företag som missbrukar systemet ska vara kännbara.
- ? Det är nödvändigt med en förhandskontroll av arbetsgivaren. Den som har skatteskulder eller tidigare har missbrukat systemet ska inte få tillstånd.

Fel! Okänt namn på

En starkare försäkring vid arbetslöshet

Den svenska modellen bygger på avtal mellan starka parter på arbetsmarknaden. För att den ska fungera krävs även att staten bidrar med en aktiv arbetsmarknadspolitik och en bra arbetslöshetsförsäkring. Den svenska modellen har kraftfullt bidragit till ett modernt arbetsliv och konkurrenskraftiga företag. En väl fungerande, frivillig och solidariskt finansierad omställningsförsäkring är en viktig grundsten i den svenska arbetsmarknadsmodellen. Rätt utformad kommer en sådan arbetslöshetsförsäkring att möjliggöra nödvändig strukturomvandling, ge ekonomisk trygghet till dem som förlorar jobbet, stimulera efterfrågan i ekonomin när arbetslösheten stiger och motverka press nedåt på lönerna samt upprätthålla arbetslinjen. För att arbetslöshetsförsäkringen ska kunna leverera alla dessa viktiga delar i vår arbetsmarknadsmodell måste försäkringen förbättras rejält.

Regeringen har kraftigt försämrat försäkringen, vilket kan tolkas som ett steg mot att avveckla de gemensamma trygghetsförsäkringarna och öppna för ett system med privata tilläggsförsäkringar.

Att varje arbetslöshetskassa ska bära kostnaden för arbetslösheten är både orimligt och felaktigt. Förhoppningen från regeringens sida var minskade lönekrav från arbetstagarna. I stället har många löntagare tvingats välja bort sin arbetslöshetsförsäkring därför att kostnaden är för hög. Nu tvingas regeringen backa från sin egen politik.

Försämringarna av arbetslöshetsförsäkringen har inte haft någon annan effekt än att kraftigt äventyra och minska människors ekonomiska trygghet. De höjda egenavgifterna tillsammans med det försämrade regelverket medförde att cirka 500 000 medlemmar lämnade försäkringen.

Regeländringarna har också gjort att många är helt eller delvis arbetslösa utan att få rätt till ersättning.

Vi vill slå vakt om den svenska modellen, med ersättningar i socialförsäkringarna som går att leva på. Annars får vi enbart ett grundskydd, där löntagarna tvingas teckna tilläggsförsäkringar för att inte behöva gå från hus och hem om de drabbas av sjukdom eller arbetslöshet. Målet är att arbetslöshetsförsäkringen ska vara attraktiv för alla, både den som löper hög risk att bli arbetslös och den som löper låg risk.

Vi anser att det behövs en omfattande översyn av arbetslöshetsförsäkringen för att komma till rätta med de problem som regeringens försämringar av försäkringen skapat.

A-kassans betydelse för arbetsmarknadens funktionssätt

Arbetsmarknadens funktionssätt har påverkats negativt av försämringar i a-kassan och den enskilde arbetslöse står nu med en låg eller ingen ersättning vid arbetslöshet. Resultatet är att allt fler arbetslösa är hänvisade till kommu-

Fel! Okänt namn på

nens försörjningsstöd. Så mycket som 40 procent av dem som har försörjningsstöd har arbetslöshet som skäl.

Bara fyra av tio av de arbetslösa får nu någon ersättning från försäkringen och bara var tionde får 80 procent av sin tidigare inkomst i ersättning.

För att nå målet att de flesta ska få 80 procent av tidigare inkomst vid arbetslöshet måste dagpenningen höjas rejält. Genom att höja tak och ersättningsnivåer i försäkringen kommer den arbetslöse att kunna hantera omställningen mellan två jobb utan alltför stor oro för sin privatekonomi. Individen kan koncentrera sig på att söka jobb och slipper vidta dramatiska åtgärder för att minska nödvändiga utgifter i familjeekonomin. En hög dagpenning är möjlig om den kombineras med effektiv kontroll av att ersättningstagaren står till arbetsmarknadens förfogande och är aktivt sökande.

Under de senaste tio åren har lönerna ökat med över 30 procent. Samtidigt har regeringen genomfört en sänkning av taket för den högsta dagpenningen. Gapet mellan löner och ersättningar till arbetslösa blir allt större. Detta gap har vidgats ytterligare genom regeringens skattepolitik som gör att ersättning från försäkringen beskattas högre än inkomst från lön. Den genomsnittliga dagpenningen kryper allt närmare det maximala belopp som a-kassan kan ge och i ett par a-kassor är alla som är arbetslösa på heltid underkompenserade.

Regeringen har fått ett antal tillkännagivanden från riksdagen när det gäller arbetslöshetsförsäkringen. Det gäller till exempel deltidsarbetslösa och förtroendevaldas rätt till ersättning. Vi förväntar oss att regeringen skyndsamt återkommer till riksdagen med förslag för att lösa dessa problem.

När vi nu lägger fram förslag för att bygga upp arbetslöshetsförsäkringen igen prioriterar vi att höja taket och ersättningsnivån i försäkringen. Detta är den viktigaste åtgärden för att försäkringen ska fungera som den inkomstförsäkring som den är tänkt att vara. Tak och ersättningsnivåer måste höjas för att legitimiteten ska räddas för a-kassan.

En bra arbetslöshetsförsäkring lägger grunden för ordning och reda på arbetsmarknaden och är en viktig beståndsdel i ett modernt välfärdssamhälle. För att fler ska få ett rimligt inkomstskydd vid arbetslöshet föreslår vi att taket i arbetslöshetsförsäkringen höjs från dagens 680 kronor till 910 kronor per dag. Det innebär att den maximala inkomst som berättigar till 80 procents ersättning höjs från 18 700 kronor till 25 000 kronor. Taket sänks efter 100 dagar med 150 kronor till 760 kronor per dag.

Våra reformer betyder att t.ex. en metallarbetare med en lön på 25 000 kronor/månaden som blir arbetslös får 20 000 kronor i månaden från försäkringen, istället för knappt 15 000 kronor i månaden.

Regeringen har inte bara sänkt taket, man har också sänkt ersättningsnivåerna.

Efter 200 ersättningsdagar är ersättningen högst 70 procent av den tidigare genomsnittliga inkomsten. Dag 301 och framåt är den högst 65 procent.

För ungdomar är regelverket dessutom diskriminerande. Deras ersättning sänks snabbare bara för att de är unga.

Efter 100 ersättningsdagar får ungdomar 70 procent av sin genomsnittliga inkomst och efter 200 ersättningsdagar får de 65 procent av sin genomsnittliga inkomst.

Fel! Okänt namn på

Vi socialdemokrater eftersträvar en arbetslöshetsförsäkring där inkomsten är försäkrad. Det innebär att det är arbete som kvalificerar dig för ersättning. Det innebär också att av dem som kvalificerar sig för ersättning ska de flesta ha 80 procent i ersättning. För att uppnå detta måste vi förutom att höja taket i försäkringen också höja ersättningsnivån för alla till 80 procent under hela ersättningsperioden.

År 2007 förändrade regeringen systemet för medlemsavgifterna i a-kassan på ett genomgripande sätt. Regeringens syfte var att avgiften skulle spegla nivån på arbetslösheten i kassorna och dämpa nivån på löneökningarna inom sektorer med hög arbetslöshet. För åtskilliga arbetslöshetskassor kan inte ett sådant system inte ha effekter eftersom de organiserar medlemmar inom vitt skilda sektorer med högst varierande arbetslöshet. Tanken var att om det blev dyrt att vara med i a-kassan skulle facken inte kräva löneökningar. Då skulle arbetslösheten sjunka. Problemet är att avgiften är en ren skrivbordskonstruktion. I mötet med verkligheten fick avgiften helt andra konsekvenser än de avsedda. Det blev mycket dyrt att vara försäkrad för dem som hade de otryggaste jobben, i branscher där man ofta har osäkra deltidsanställningar eller timanställningar.

Avgifterna i vissa a-kassor är långt över 400 kronor i månaden. Resultatet blev att de som allra mest behöver arbetslöshetsförsäkringen inte har råd att vara försäkrad. Nära en halv miljon löntagare lämnade arbetslöshetsförsäkringen. En majoritet av dessa var lågavlönade och hade månadsinkomster under 20 000 kronor. De lågavlönades andel av medlemskåren i a-kassorna har minskat och utgör nu endast en tredjedel. År 2006 utgjorde gruppen nära hälften av medlemsantalet. Nu har regeringen efter massiv kritik tvingats backa från ett ogenomtänkt och destruktivt förslag. Regeringen börjar nu motvilligt och under press från verkligheten att demontera sin egen politik. Det är bra men mycket återstår innan försäkringen återigen kan vara den omställningsförsäkring som svensk arbetsmarknad så väl behöver.

Bland annat kvinnor och ungdomar men också andra grupper drabbas av allt sämre förhållanden på arbetsmarknaden. Det handlar till exempel om försämrade anställningstrygghet och tillfälliga anställningar. Då är ett fackföreningsmedlemskap och ett medlemskap i en arbetslöshetskassa av största vikt.

Höga avgifter och en försämrade försäkring drabbar dessa grupper särskilt hårt. Låga löner, deltider och otrygga anställningar gör att många inte kommer in i arbetslöshetsförsäkringen eller att man tvingas välja bort den. Vi socialdemokrater vill att en översyn av arbetslöshetsförsäkringen också ser över dessa orättvisor.

Övervältring av kostnader från stat till kommun

Regeringens politik när det gäller arbetslöshetsförsäkringen har inneburit en övervältring av kostnader från stat till kommun. Det är inte rimligt att på detta sätt låta försörjningsstodet ta över den roll som en fungerande arbetslöshetsförsäkring borde ha.

Försörjningsstödet ska vara den sista länken i den kedja av stöd som ett modernt välfärdssamhälle erbjuder sina medborgare. En väl fungerande arbetsförsäkring är något helt annat. Den är en del av en aktiv arbetsmarknads politik som syftar till full sysselsättning. A-kassan är en försäkring som försäkrar arbetsinkomst vid arbetslöshet.

Att låta försörjningsstödet ta över arbetslöshetsförsäkringens funktion innebär att arbetslinjen blir svagare.

Den andra effekten av denna utveckling innebär att kostnaderna lämpas över på kommunerna som tvingas höja kommunalskatten och eller prioritera bort annan kommunal verksamhet.

Utvecklingen kan inte fortsätta utan måste brytas. Staten måste ta sitt ansvar, så att inte kommunerna lämnas att lösa ett problem som staten traditionellt och lagstiftningsmässigt har ansvar för.

Utbildning ska premieras

Regelverken inom arbetsmarknadspolitiken och utbildningspolitiken måste reformeras. Att omskola sig eller på annat sätt vidareutbilda sig ska inte straffas. Regelverket för arbetslöshetsförsäkringen måste vara utformat på ett sådant sätt att utbildning premieras. Den som väljer att förstärka sin utbildning när det inte går att få jobb med den tidigare kompetensen, exempelvis genom att omskola sig från industriarbetare till undersköterska, ska inte hamna i ett sämre läge när hon eller han kommer tillbaka till arbetsmarknaden. Detta bör ingå i översynen av arbetslöshetsförsäkringen.

I dag skapar hantering av arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd onödiga problem. Det är Arbetsförmedlingen som beviljar och beslutar om aktivitetsstöd, men det är Försäkringskassan som sköter utbetalningen. Försäkringskassans underlag för utbetalning kommer från arbetslöshetskassan och den enskilde. För personer som växlar mellan arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd innebär det ofta att det vid skiftet mellan ersättningslagen blir långa väntetider inför utbetalningar.

Handläggningsrutinerna i samband med den första utbetalningen har efter skiftet varit långt ifrån tillfredsställande och har ofta försatt den enskilde i en svår ekonomisk situation i väntan på utbetalningen. En översyn bör göras med syftet att hanteringen av aktivitetsstöd effektiviseras så att utbetalningarna kan göras snabbare.

Ett utvecklat arbetsmiljöarbete

Vår samhällsmodell bygger på att alla som kan ska arbeta. Om Sverige ska stå sig väl internationellt krävs investeringar för fler arbetade timmar, men då måste arbetslivet bli tillgängligt för alla. Människors kompetens, kunskaper och erfarenheter måste tas till vara. Arbetsmiljön spelar en avgörande roll för om kvinnor och män ska kunna arbeta mer. Arbetslivets villkor, arbetsuppgif-

Fel! Okänt namn på

ternas utformning och arbetsmiljön avgör om vi ska ha möjlighet att jobba ett helt arbetsliv utan att slitas ut eller skadas.

Med en bättre arbetsmiljö blir de långa sjukskrivningarna färre. Det blir inte lika vanligt att tvingas lämna sin arbetsplats av hälsoskäl. Ett huvudproblem i dag är att det inte finns många i tunga verkstadsyrken eller inom vården som fysiskt klarar av att arbeta till 65. Sjukpensioneringar vid eller strax efter 60 är vanliga. De reella pensionsåldrarna skulle i dessa fall kunna höjas rejält med hjälp av ordentliga arbetsmiljöinsatser.

Alla ska kunna avsluta ett långt yrkesverksamt liv med bibehållen fysisk och psykisk hälsa. För att klara detta måste arbetsmiljön förbättras. Individerna, företagen och staten vinner på en sådan utveckling.

Arbetsmiljön har under en lång rad av år blivit tryggare och säkrare. Nu tycks trenden ha vänt och vi ser allt fler exempel på hur arbetsmiljön åter försämras på en rad områden – både i industrin och i tjänstesektorn. I allt högre utsträckning är det kvinnor som befinner sig i skadliga arbetsmiljöer. Vi utvecklar detta inom utgiftsområde 13.

Omfattningen av ensamarbete har ökat kraftigt i Sverige under de senaste åren. Arbeten där den anställde arbetar ensam och kan råka ut för hot, våld och trakasserier höjer risken för ohälsa. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med förslag på lagstiftning om slutna kontanthantering i detaljhandeln i enlighet med ett tidigare tillkännagivande.

Vi anser att Arbetsmiljöverket bör revidera föreskrifterna (AFS) om ensamarbete samt att Arbetsmiljöverkets föreskrifter om ensamarbete bör kompletteras med regler som förebygger skador och sociala förluster orsakade av ensamarbete.

Arbetsmiljöverket

Regeringen har kraftigt minskat Arbetsmiljöverkets resurser. Resultatet blir att ett företag kan räkna med ett besök högst vart tjugonde år. Vi menar att det krävs mer resurser till Arbetsmiljöverket. Dels till fler inspektioner, dels för att det ska vara möjligt att förnya olika förordningar.

Vi vill att staten i samverkan med arbetsmarknadens parter och Arbetsmiljöverket tar fram en nollvision för dödsolyckor i arbetslivet.

De regionala skyddsombuden (RSO) är centrala i arbetsmiljöarbetet eftersom de bäst når fram till små arbetsplatser som saknar skyddsombud eller skyddskommitté. RSO-verksamheten måste bli bättre. Därför krävs statligt stöd till avancerad utbildning.

Vi vill ge de regionala skyddsombuden ett vidgat uppdrag som innebär att de får rätt att besöka och bygga upp ett strukturerat arbetsmiljöarbete på arbetsplatser där det finns kollektivavtal men där det saknas fackliga medlemmar.

Med vårt budgetförslag får Arbetsmiljöverket 100 miljoner extra i anslag.

Arbetsmiljöforskning

När förhållandena på arbetsmarknaden ändras snabbt är behovet av arbetslivsforskning stort. Någon måste ställa de nya och kritiska frågorna. Någon måste utveckla kunskaper och metoder som lägger grunden till morgondagens lösningar. Det behövs också mer forskning om hur människor reagerar på villkoren i det moderna arbetslivet för att åstadkomma hållbara arbetsplatser. I dag saknas bra metoder som Arbetsmiljöverket kan använda då de inspekterar den psykosociala arbetsmiljön.

Efter nedläggningen av Arbetslivsinstitutet finns inget samlat grepp om arbetslivsforskningen. Många framstående arbetslivsforskare är verksamma vid universiteten men bilden är splittrad. Sverige behöver ett sammanhållande organ där arbetslivets forskningsbehov kan formuleras och där kunskaper om pågående forskning finns samlade.

Vi föreslår att arbetslivsforskningen samlas i ett nationellt centrum där arbetslivets forskningsbehov kan formuleras och där kunskaper om pågående forskning finns samlade.

Arbetsmiljölagstiftning

När Arbetsmiljöverkets regler överträds finns fyra typer av påföljder: Straff, sanktionsavgift, vite och förverkande av utrustning. Vi menar att sanktionsavgifter är en effektiv påföljd vid överträdelser av regler och ett bättre hushållande med Arbetsmiljöverkets och rättsapparatusens resurser, eftersom det frigör medel för att ta tag i de mest allvarliga riskerna i arbetsmiljön.

För en del arbetsrelaterad dödlig sjukdom finns bra föreskrifter men efterlevnaden brister.

Arbetsmiljöverket måste både ha möjligheter att utveckla nya föreskrifter och vara bemyndigad att utfärda straffbelagda regler för att tvinga fram åtgärder. I linje med detta föreslog socialdemokraterna hösten 2012 att Arbetsmiljöverkets regelverk ska ses över för att finna effektivare påföljder vid överträdelser av arbetsmiljö- och arbetstidslagarna.

Våren 2013 lade regeringen fram proposition 2012/13:143 Effektivare sanktioner för arbetsmiljö- och arbetstidsregler. Vi menar att många av förslagen var bra men vi är kritiska till förslaget att avkriminalisera arbetsmiljölagen. I motion 2012/13:A21 utvecklar vi vår syn.

Arbetsmiljöbrott

Anmälningarna och antalet lagförda brottsmisstankar på arbetsmiljöområdet har ökat. En anledning kan vara att det numera finns en Riksenheten för miljö- och arbetsmiljömål (Rema), en nationell operativ enhet inom Åklagarmyndigheten.

Det finns stora skillnader i landet vad gäller polisens sätt att prioritera misstänkta miljöbrott. Detta trots att Åklagarmyndigheten och Rikspolissty-

Fel! Okänt namn på

relsen för mer än två år sedan antog en gemensam strategi för hur miljöbrott ska prioriteras.

För att ännu fler arbetsmiljöbrott ska kunna utredas måste tillräckliga utredningsresurser säkerställas. Därför föreslår vi att Riksenheten för miljö- och arbetsmiljömål ska ha ett antal egna utredare knutna till sig. På så sätt blir det möjligt att också samla och öka kompetensen inom polisen.

Vi föreslår också att Rikspolisstyrelsen, Arbetsmiljöverket och Åklagarmyndigheten genomför nationella och regionala utbildningsseminarier samt att den utbildning om arbetsmiljöbrott som ingår i grundutbildningen på Polishögskolan utvecklas.

Arbetsmiljöansvar för den som beställer en tjänst

Under de senaste 20 åren har det i många branscher skett ett ökat anlitande av entreprenörer som alternativ till egen anställd arbetskraft. Med begreppet entreprenör menas den som i sin verksamhet utför ett uppdrag för annans räkning.

Arbetsmiljöverket har redovisat en mängd exempel där beställaren styr arbetsmiljön för entreprenören och dennes anställda, vilket kan medföra problem. Här nämns områden som färdtjänst, vård och omsorg, åkeri, bygg- och anläggning, samt renhållning och återvinning. I dessa situationer kan beställaren bestämma sättet för utförandet av uppdraget så att entreprenören i praktiken inte kan ta tillräcklig hänsyn till arbetsmiljön.

När utomstående entreprenörer anlitas har viktiga förutsättningar för att kunna nå en god arbetsmiljö redan skapats av beställaren vid planeringen och projekteringen av arbetet. Entreprenadföretaget blir därmed i olika hänseenden beroende av beställaren.

Vår slutsats är att det finns behov av att förstärka skyddet och förbättra arbetsmiljön för den som arbetar i entreprenadföretag. Sådan lagstiftning finns i Danmark och Finland.

Vi socialdemokrater anser att regeringen bör återkomma med förslag på hur frågan om beställaransvar ska lösas.

Trakasserier i arbetslivet

Fackförbundet Vision uppger att var tionde medarbetare har varit utsatt för kränkande särbehandling på jobbet. På tre år har det gjorts nästan 2 000 anmälningar till Arbetsmiljöverket om arbetsskada på grund av trakasserier på jobbet. Arbetsmiljöverket genomför regelbundet undersökningar av arbetsmiljön ute på landets arbetsplatser. Den senaste undersökningen från 2011 visade att de som upplevt sig mobbade av sin chef eller sina kolleger det senaste året varit i snitt nio procent. Det motsvarar omkring 425 000 personer.

Trakasserier i arbetslivet kostar samhället mångmiljardbelopp varje år. Det handlar bland annat om uteblivna inkomster, sjukersättningar och vårdkostnader, och bakom varje krona finns drabbade människor.

Den stora majoriteten av arbetsgivare tar frågan om trakasserier på stort allvar och arbetar med dessa frågor. Det kan betraktas som en rättvisefråga att de arbetsgivare som genomför ett engagerat arbete mot trakasserier inte får en nackdel i förhållande till den lilla andel arbetsgivare som väljer att inte agera mot trakasserier.

Vi socialdemokrater anser att regeringen bör återkomma med förslag om hur mobbning och trakasserier i arbetslivet ska minska.

Företagshälsovård

Tillgången till företagshälsovård har fortsatt att minska trots att företagshälsovården har en viktig uppgift när det gäller att förebygga och undanröja risker för ohälsa i arbetslivet.

Företagshälsovården är, tillsammans med arbetsmarknadens parter, viktiga beståndsdelar i arbetet med att minska ohälsan i arbetslivet. Det gäller såväl i den arbetsplatsnära rehabiliteringen, som i det förebyggande arbetet. Företagshälsovården måste få rimliga planeringsförutsättningar genom långsiktig finansiering och kompetensförsörjning för att människor ska få sina behov av rehabilitering inom ramen för rehabiliteringsgarantin tillgodosedda. För detta måste företagshälsovården tillförsäkras tillräckliga resurser. När ohälsotalen ökar krävs mer av aktiva insatser – inte mindre. Regeringens besparing på företagshälsovården är oacceptabel. Vi socialdemokrater satsar istället 200 miljoner kronor direkt på företagshälsovården, vilket motsvarar använda medel under förra året (se vidare under utgiftsområde 10).

Ordning och reda på arbetsmarknaden

Utgångspunkten för den svenska arbetsmarknadsmodellen är att arbetsmarknadens parter träffar kollektivavtal om arbets- och anställningsvillkor. Den svenska arbetsrättsliga lagstiftningen kombinerar goda möjligheter för arbetsgivaren att anpassa arbetsstyrkan efter produktionens behov med anställningstrygghet och rättssäkerhet för den enskilde medarbetaren. Det finns inget som pekar på att anställningstryggheten i Sverige är ett hinder mot omställning eller nödvändig strukturomvandling av det svenska näringslivet.

Den arbetsrättsliga lagstiftningen är i stora stycken dispositiv. Om parterna kommer överens om annat gäller parternas avtal. På så sätt ger den svenska modellen stora möjligheter till lokala anpassningar av centrala regelverk och avtal och ett reellt arbetstagarinflytande. Vår svenska modell har gett goda villkor för löntagarna och konkurrenskraftiga villkor för företagen.

Starka parter på arbetsmarknaden och kollektivavtal för att reglera löner och anställningsvillkor på arbetsmarknaden är grundläggande för god produktivitet utveckling och en flexibel arbetsmarknad.

Fel! Okänt namn på

Det grundläggande skyddet för arbetsrätten finns i lagstiftningen. En mycket bred majoritet av alla anställda på svensk arbetsmarknad omfattas av kollektivavtal eller hängavtal.

Vid en internationell jämförelse skapar den svenska modellen stort utrymme för flexibilitet samtidigt som den resulterar i låg konfliktgrad. Sverige utmärker sig med att ha ett mycket lågt antal dagar med konflikt på arbetsmarknaden i jämförelse med andra EU-länder. Svensk fackföreningsrörelse är ansvarstagande. Svenska fackliga organisationer är mycket försiktiga med att varsla om stridsåtgärder, vilket gynnar stabiliteten på svensk arbetsmarknad.

Den svenska modellen bygger på avtal mellan starka och självständiga parter på arbetsmarknaden tillsammans med aktiva insatser från staten genom en aktiv arbetsmarknadspolitik och en väl fungerande omställningsförsäkring vid arbetslöshet. Regeringen har på område efter område monterat ned staten roll i detta vilket har försvagat den svenska modellens funktionssätt.

En gemensam arbetsmarknad i Europa är viktig. Människor ska kunna röra sig fritt och arbeta var de vill inom EU men det får inte utnyttjas för att pressa lönerna eller villkoren nedåt eller hota rätten att teckna kollektivavtal.

Lika lön för lika arbete enligt lagar och regler ska gälla i hela Europa. Principen om att svenska kollektivavtal ska gälla på svenska arbetsplatser handlar om att alla arbetstagare ska behandlas lika, om allas rätt till likvärdiga löner och arbetsvillkor oavsett nationalitet.

EG-domstolen har i flera uppmärksammade domar gjort ingrepp i parternas rätt att hantera kollektivavtal. När EU:s utstationeringsdirektiv antogs av Europaparlamentet och ministerrådet fanns en bred enighet om att direktivet skulle utgöra en lägsta nivå – ett golv – för de löne- och anställningsvillkor som kan krävas av ett värdland. Med den så kallade lex Laval vände regeringen på begreppen och betraktade direktivet som ett tak. Det innebär att utstationerad arbetskraft riskerar att utsättas för diskriminering och att arbetsmarknaden utsätts för ett tryck nedåt mot lägre löner och sämre anställningsvillkor. Vissa delar av utstationeringsdirektivet är på väg att revideras så att likabehandling av löntagare kan garanteras på ett bättre sätt.

Regeringen passade på att göra inskränkningar i den svenska konflikträtten när den så kallade lex Laval infördes i Sverige. Det finns stora risker för att arbetstagare utnyttjas och att oseriösa företag kan konkurrera genom att dumpa löner och villkor. Det är mycket positivt att människor kan röra sig och arbeta över nationsgränser, men den fria rörligheten får aldrig användas för social dumpning.

Svensk rätt saknar i huvudsak allmän lagstiftning om arbets- och anställningsvillkor. Området regleras i stället genom kollektivavtal. Kollektivavtalen har normativ effekt. Det betyder att arbetsgivare är skyldiga att tillämpa kollektivavtal inte bara på medlemmar i den fackliga organisationen som är part i kollektivavtalet, utan också på medlemmar i andra fackliga organisationer och oorganiserade.

Regeringen har, trots att den talar om den svenska kollektivavtalsmodellens förträfflighet, inte försvarat den. Istället har den borgerliga regeringen drivit igen en ny lag – lex Laval – som innebär att svenska löne- och anställningsvillkor inte längre kan gälla alla på arbetsmarknaden.

Vi socialdemokrater anser att utgångspunkten ska vara att svenska kollektivavtal ska gälla för alla som arbetar i Sverige och att konflikträtten ska försvaras. Efter ett tillkännagivande från riksdagen har regeringen beslutat att tillsätta en parlamentarisk utredning för att utvärdera de ändringar som gjorts i lagen (1999:678) om utstationering av arbetstagare. Av utredningsdirektiven framgår att utredningen också ska ”överväga vilka lagändringar som krävs för att värna den svenska modellen i ett internationellt perspektiv”.

Vi kräver dessutom att det ska införas ett socialt protokoll som bättre skyddar löntagarnas rättigheter i EU. Anställda ska ha rätt att genomföra sympatiåtgärder för löntagare i ett annat land. En sådan frihet, en så kallad femte frihet, bör gälla inom hela EU för att komplettera dagens fyra friheter på den inre marknaden – fri rörlighet för varor, tjänster, människor och kapital.

Under den europeiska krisen har det blivit än tydligare att arbetstagarnas rättigheter och de fackliga rättigheterna måste garanteras på ett bättre sätt. När det öppnas för förändringar i fördraget vill vi därför att Sverige i fördragsförhandlingarna lyfter frågan om ett socialt protokoll som läggs till fördraget och tydliggör att löntagarnas rättigheter är överordnade EU:s ekonomiska friheter.

Turordningsreglerna i LAS

När det gäller den svenska arbetsrätten vill vi poängtera att en viktig grund är turordningsreglerna i lagen om anställningsskydd, LAS. Arbetsgivaren måste i förhandlingar komma överens med den fackliga organisationen om han eller hon vill göra avsteg från turordningen. Eftersom arbetsgivaren själv avgör om det föreligger arbetsbrist skulle ett borttagande eller en försvagning av turordningsreglerna innebära kraftigt ökad otrygghet och rättslöshet för de anställda.

Lagstiftningen ger arbetsgivare med mindre än tio anställda möjligheten att undanta två personer från turordningsreglerna. Detta vill vi ta bort.

Bemanningsbranschens utveckling

Bemanningsbranschen fyller en viktig funktion på arbetsmarknaden men den måste regleras genom lag och kollektivavtal på ett sätt som motsvarar resten av arbetsmarknaden.

Vi menar att arbetsgivarens stadigvarande arbetskraftsbehov i normalfallet ska tillgodoses genom anställning av egen personal och inte genom inhyring. Den som är inhyrd har sin trygghet och sina rättigheter i förhållande till sin arbetsgivare bemanningsföretaget endast i mycket begränsad omfattning i förhållande till kundföretaget. I grunden är det en bra ordning men om bemanningsföretaget svarar för ett kundföretags stadigvarande arbetskraftsbehov kan det uppstå problematiska situationer. Till exempel har den inhyrde arbetstagaren inte rätt till information inför kommande omorganisationer i kundföretaget. Arbetsmiljöansvaret är också splittrat mellan bemannings- och kundföretaget.

Fel! Okänt namn på

Vi socialdemokrater menar att bestämmelser om att ett kundföretag inte får hyra in arbetstagare för att tillgodose ett stadigvarande arbetskraftsbehov bör göras dispositiva för att underlätta flexibla lösningar genom kollektivavtal mellan arbetsmarknadens parter i enlighet med den svenska modellen.

Företrädesrätten till återanställning enligt LAS ska inte kunna åsidosättas genom att ett företag säger upp arbetstagare för att sedan hyra in personal från bemanningsföretag för samma arbetsuppgifter.

Den som blir uppsagd på grund av arbetsbrist har företrädesrätt till återanställning inom nio månader. Vi socialdemokrater vill att det ska framgå av den nya uthyrningslagen att ett kundföretag inte får hyra in arbetstagare om arbetskraftsbehovet kan tillgodoses genom anställning av arbetstagare som har företrädesrätt i verksamheten enligt 25 § LAS.

Huvudentreprenörers beställansvar

De blir allt vanligare med olika former av entreprenadkedjor i olika branscher, och längden på dessa kedjor tycks enbart öka. Med flera nivåer av underentreprenörer ökar risken för att det uppstår problem – både för de anställda och för samhället. Det är inte ovanligt med problem med utbetalning av den intjänade lönen till arbetstagare som är i slutet av en lång kedja av underentreprenörer. Detta gäller särskilt för utländska arbetstagare som tillfälligt utstationerats till Sverige. För samhället kan det innebära att skatt och sociala avgifter undanhålls.

En huvudentreprenör har i dagsläget inget ansvar för att de underentreprenörer som är verksamma på exempelvis en byggarbetsplats är seriösa och kan följaktligen utnyttja fördelarna med att söka en lägre kostnad utan att stå för någon risk när det gäller underentreprenörens agerande.

Vi menar att ett system med solidariskt ansvar för entreprenörer måste införas för att förhindra denna exploatering av arbetskraften. Ett sådant entreprenörsansvar gäller redan i flera europeiska länder, till exempel Tyskland, Holland, Österrike, Spanien, Italien och Frankrike. I Norge infördes ett entreprenörsansvar i januari 2010.

Riksdagen har beslutat om ett tillkännagivande om att regeringen ska återkomma till riksdagen i syfte att säkerställa ändamålsenliga regler för uppdragsgivares ansvar i utstationeringssituationer (rskr. 2011/12: 176).

Anmälningsskyldighet vid utstationering

Den svenska arbetsmarknadsmodellen bygger på att arbetsmarknadens parter förhandlar och tecknar bindande kollektivavtal. En grundläggande förutsättning för att kunna garantera utstationerade arbetstagare ett skydd mot social dumpning i enlighet med utstationeringsdirektivet är att det finns en behörig representant att förhandla och träffa kollektivavtal med. Det skulle förenkla dialogen mellan arbetsgivare, fackliga organisationer och myndigheter. Det

skulle minska risken för utnyttjande av utländsk arbetskraft och stärka möjligheterna att undvika konflikt och stridsåtgärder.

Redan 1 juni 2011 antog riksdagen ett tillkännagivande med denna innebörd. Bakgrunden var en av ett enligt näringsutskott tillstyrkt motion (2010/11:N4) från Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet. Motiveringen var att detta är *"en förutsättning för att den svenska förhandlings- och avtalsmodellen ska fungera. Utan närvaro av en representant med sådan behörighet kan inte den svenska arbetsmarknadsmodellen fungera, och möjligheten att kontrollera att utstationerade arbetstagare har rimliga arbets- och avtalsvillkor begränsas kraftigt"*. Vidare, enligt näringsutskottet, *"bör ett sådant krav vara förenligt med EU-rätten under förutsättning att EU-medborgare från andra länder inte diskrimineras genom krav på bosättning i Sverige"*. Utskottet förutsatte vidare *"att beredningen av denna fråga hantearas skyndsamt och att regeringen så snart som möjligt återkommer med lämpliga förslag"*.

Regeringen har nu infört en skyldighet för företagen att anmäla en kontaktperson men denna person behöver inte vara behörig att förhandla och träffa kollektivavtal. Vi socialdemokrater anser att företagets kontaktperson ska vara behörig att träffa kollektivavtal för att beslutet ska ha en reell effekt och inte bli ett slag i luften.

Korttidsarbete

I budgetproposition 2013/14:1 föreslår regeringen att ett statligt stöd inrättas när anställda tillfälligt går ner i arbetstid och lön, i syfte att arbetstillfällen bevaras under en lågkonjunktur.

Modellen går kortfattat ut på att vid en djup efterfrågekris, som bedöms vara av tillfällig karaktär, kan det införas korttidsarbete för branscher som drabbas av lågkonjunktur. Avsikten är att på så vis begränsa antalet varsel samtidigt som anställda finns kvar i verksamheten för att snabbt sätta igång produktionen när efterfrågan åter ökar.

Vi socialdemokrater är positiva till regeringens initiativ men menar att ett system med korttidsarbete ska innehålla tydliga utbildningsinslag/kompetensutveckling under den tid som arbetstagaren har nedsatt arbetstid.

Stockholm den 4 oktober 2013

Ylva Johansson (S)

Ann-Christin Ahlberg (S)

Patrik Björck (S)

Raimo Pärssinen (S)

Johan Andersson (S)

Kerstin Nilsson (S)

Maria Stenberg (S)